

Fakta fra LO's historie

- Opdelt i temaer

Fakta fra LO's historie	1
Opdelt i temaer	1
Arbejdskampe	20
1872-1899	20
1900-1939	22
1940-1990	25
1990-2009	29
Arbejdsløshed	32
Arbejdsløshedsprocent i forhold til de arbejdsløshedsforsikrede 1903-2009	32
Andet indhold	34
Kig efter OK-mærket	34
Arbejdsmarkedsforhold – politiske initiativer og overenskomster	35
Arbejdsmiljø	64
1873-1949	64
1950-1975	65
1976-1985	66
1986-1995	67
Arbejdsretlige forhold	71
1872-1900	71
1901-1959	72
1960-1997	74
Arbejdsstandsninger	77
1925-1979	77
1980-2009	77
Arbejdstid	79
1871-1919	79
1920-2010	80

Boligpolitik	82
1886-1929	82
1930-1969	83
1971-2009	85
Ferie	89
1919-2006	89
Formænd for LO	93
LO's historie: Formænd for De Samvirkende Fagforbund/LO	93
Internationalt	94
1864-1949	94
1951-1995	96
Kvinderne i fagbevægelsen	100
1886-1969	100
1970-2011	101
Lærlingeforhold	104
1889-1959	104
1960-1988	105
Medbestemmelse	106
1900-1964	106
1965-1987	107
Medlemstal i De Samvirkende Fagforbund/LO i kongresårene 1899-2009	110
Oplysning og uddannelse	114
1885-1939	114
1940-1974	115
1975-2008	117
Sociale og sundhedspolitiske love	121
1849-1919	121
1920-1969	122
1970-1996	124
Stiftelsesår for de større forbund	127
1885-1981	127

Arbejdskampe

1872-1899

1872:

De københavnske murere strejker for at få forkortet arbejdstiden fra kl. 6 til kl. 19 med 1 time. Louis Pio vil samle de københavnske arbejdere til det første socialdemokratiske friluftsmøde i Danmark.

I forståelse med den borgerlige regering forbyder politiet ikke blot dette, men alle socialdemokratiske friluftsmøder i København – i strid med Grundlovens ord om mødefrihed. Slaget på Fælled. Pio, Brix og Geleff arresteres og idømmes fra 3 til 5 års fængsel.

1873:

Den borgerlige regering opløser det første Socialdemokrati – 'Den Internationale Arbejderforening for Danmark' – trods Grundlovens ord om organisationsfrihed.

1875:

Pio, Brix og Geleff benådes – men Brix arresteres atter i 1876 og dør efter godt 4 års fængsling.

1875:

Pio, Brix og Geleff benådes – men Brix arresteres atter i 1876 og dør efter godt 4 års fængsling.

1877:

Pio og Geleff udvises til USA.

1885:

Smedelockout i København. Mestrene afviser svendenes ret til at stå i fagforening – skønt foreningsretten eller organisationsfriheden var grundlovssikret siden 1849.

1877:

Pio og Geleff udvises til USA.

1885:

Smedelockout i København. Mestrene afviser svendenes ret til at stå i fagforening – skønt foreningsretten eller organisationsfriheden var grundlovssikret siden 1849.

1886:

Første kvindestrejke i Danmark – væverskerne på Rubens Fabrikker i København. Materialet, der skulle bearbejdes, var ofte så dårligt, at det kneb for kvinderne at tjene en ordentlig timeløn. Strejken tabes.

1889:

Snedkerstrejke i København – mod maskinernes overtagelse af arbejdet. Mestrene svarer med lockout.

1890:

Atter murerstrejke i København (jf. 1872) for kortere arbejdstid – og atter uden held.

Sømandsstrejke i ca. et halvt år – m.h.p. forbedring af lønnen, uden held.

Sømandsstrejke i ca. et halvt år – m.h.p. forbedring af lønnen, uden held.

1895:

Smede-lockout i Aarhus i et par måneder. Som i København 10 år tidligere afviser mestrene svendenes ret til at stå i fagforening. Men en voldgiftsret giver svendene medhold. Det lykkes således for svendene at fastholde deres foreningsret, og de får øget deres løn.

1896: 3 måneders lockout af skotøjsarbejderne i København og lockout af ca. 1.000 mand på Helsingør Skibsværft. Begge steder drejer det sig om lønspørgsmål – og i begge tilfælde lykkes det de strejkende at sikre sig lønforhøjelse.

1896: 3 måneders lockout af skotøjsarbejderne i København og lockout af ca. 1.000 mand på Helsingør Skibsværft. Begge steder drejer det sig om lønspørgsmål – og i begge tilfælde lykkes det de strejkende at sikre sig lønforhøjelse.

1897: Første landsdækkende arbejdskamp – i 15 uger, fra juni til september.

Formanden for den københavnske fællesorganisation, De samvirkende Fagforeninger, Jens Jensen og for den i 1896 grundlagte Dansk Arbejdsgiverforening, DA, Niels Andersen mægler.

1899:

Storlockout – DA lockouter først ca. 30.000, kort tid efter yderligere ca. 10.000 og til slut atter næsten 10.000 af DsF's ca. 75.000 medlemmer. Der er tale om en af verdens største arbejdskampe. Den varer fra slutningen af maj til begyndelsen af september og afsluttes med Septemberforliget. Det formaliserer arbejdernes foreningsret – som de dog allerede havde haft i 50 år i kraft af 1849-grundloven – og arbejdsgivernes ledelsesret og begge parter forhandlingsret.

Midt under lockouten dannes den første 'gule' danske fagbevægelse – Kristeligt dansk Fællesforbund – af arbejdere og arbejdsgivere, der ikke kunne få sig selv til at deltage i 'klassekampen' . Men det stred aldrig mod deres kristelige samvittighed, at stille som løntrykkere og strejkebrydere.

Midt under lockouten dannes den første 'gule' danske fagbevægelse – Kristeligt dansk Fællesforbund – af arbejdere og arbejdsgivere, der ikke kunne få sig selv til at deltage i 'klassekampen' . Men det stred aldrig mod deres kristelige samvittighed, at stille som løntrykkere og strejkebrydere.

1900-1939

1900:

I forlængelse af Septemberforliget blev der lovgivet om den første form for en arbejdsret: Den permanente Voldgiftsret, som i 1910 ændres til Den faste Voldgiftsret, der i 1964 fik navnet: Arbejdsretten.

Første mulighed for udpegelse af tillidsrepræsentanter – indenfor 'Jernet' .

Ligeledes indenfor 'Jernet' gennemføres de første minimallønssystemer, dvs., at der kan forhandles løn i overenskomstperioden. Dette lønsystem har medvirket til at opretholde dynamikken i et ellers – efter Septemberforliget – meget centraliseret overenskomstsistem.

1902:

Søfyrbøderstrejke i 4 måneder på et lønspørgsmål – støttet af søfolk og havnearbejdere. DFDS indkalder 800 strejkebrydere – heraf 600 fra Rusland. Strejken tabes.

1905:

Tekstilarbejderforbundet vinder en halvt år lang lønstrejke – og fordobler herefter sit medlemstal.

1907:

4 1/2 måneders lang snedkerstrejke – der tabes. 1918:

De københavnske murere (og murerarbejdsmænd) strejker atter (jf. 1872 og 1890) for kortere arbejdstid, herunder weekend ('Engelsk Uge'). De idømmes en høj bod og lader deres fagforening gå fallit.

1919:

DsF- og DA-overenskomst om 8 timers arbejdsdag fra 1. jan. 1920 – en af Fagbevægelsens største sociale landvindinger. En lovgivning om 8 timers arbejdsdagen lykkedes det aldrig at få gennemført i Danmark.

1921:

DA lockouter ca. 75.000 af DsF's medlemmer og får gennemført store lønsænkninger. Det var en genoptagelse af strategien fra 1899, hvor DA gennemførte en landsdækkende lockout for at fremtvinge en hurtig samlet løsning.

1922:

DA lockouter ca. 45.000 af DsF's medlemmer – og får sænket lønningerne yderligere, i alt op mod 1/3 over to år.

Længste lokale generalstrejke i Danmark – i Randers, godt 1 måned.

Venstreregeringen sætter militæret ind med ordre til i givet fald 'omgående at gøre brug af våbnet'.

1925: DA lockouter 100.000 af DsF's medlemmer i 3 måneder.

Arbejdsmandsforbundet er utilfreds med mæglingforslaget og gennemfører en strejke bl.a. mod landbrugseksporten, der dengang udgjorde langt hovedparten af valutaindtægterne. Den første danske Socialdemokratiske regering (1924 -26) har et lovforslag klar m.h.p. strejkens ophør (jf. 1933). Men parterne enes om et nyt mæglingforslag.

1925:

Landarbejderforbundet blokerer 12 gårde i Kolindsund på Djursland, fordi et nyt ejerlaug i 1921 ikke ville fortsætte overenskomsterne med forbundet.

Arbejdsmandsforbundet og DsF støtter blokaden.

Venstre indbringer den for Landsretten og taber sagen – men Venstre får medhold året efter ved Højesteret, og Fagbevægelsen idømmes en høj bod. Fysiske blokader er herefter næsten umuliggjort, tilbage er de faglige blokader.

1926:

Arbejdsmandsforbundet melder sig ud af DsF (LO) i 3 år. I denne periode er der derfor flere arbejdere udenfor end indenfor DsF!

1931:

DA genoptager sin lockout- og lønsænkningspolitik fra begyndelsen af 1920'erne mod 125.000 af DsF's medlemmer. Lønreduktionen skulle være på 20 pct. Forligsmanden udarbejder et mæglingforslag, hvor han – uden hjemmel – sammenkæder alle overenskomster. Der må 3 forsøg til, før alle forbund godkender mæglingforslaget. Skotøjsarbejderne strejker til sidst alene.

1932:

DA truer atter med omfattende lockout og 20 pct.'s lønsækning. Overenskomsterne forlænges uændret i 1 år.

1933:

DA truer endnu engang med en storlockout omfattende 100.000 af DsF's medlemmer. For første gang griber statsmagten ind i en overenskomstsituation (jf. 1925). Strejker og lockouter forbydes, og overenskomsterne forlænges i 1 år. Det er 1. led i Kanslergadeforliget mellem Socialdemokratiet, de Radikale og Venstre.

1934:

Sømændene og søfyrbøderne strejker, da forligsmanden for første gang retmæssigt anvender sammenkædningsreglerne. Uroligheder i København og Esbjerg.

Kvinderne på en tekstilfabrik i Silkeborg strejker i næsten 2 måneder i protest mod indførelse af tidsstuderede akkorder.

1935:

Arbejderne på Brovst Maskinfabrik går i strejke i sept. med det formål at få oprettet overenskomst. Strejken ophører først i jan. 1937, hvor der omsider oprettes overenskomst. Kun få af de strejkende får lov at vende tilbage til virksomheden.

1936:

DA gennemfører en lockout af ca. 100.000 af DsF's medlemmer i næsten 1 måned pga. DsF's lønkrav for de lavestlønnede. Konflikten løses ved voldgift.

1937:

For første gang ophøjes et forkastet mæglingforslag til lov.

1940-1990

1942:

De første strejker rettet direkte mod den tyske besættelsesmagt – på B&W og ved befæstningsarbejderne ved Nymindegab på Vestkysten.

1943:

Generalstrejke i Esbjerg, Odense, Aalborg og flere andre jysk-fynske byer: “Augustoprøret” – rettet såvel mod besættelsesmagten som mod den socialt skæve fordelingspolitik, som Venstre havde truet de øvrige partier i SVKR-regeringen til. Ellers ville Venstre træde ud af regeringen. Socialdemokratiet, de Konservative og de Radikale frygtede at den heraf følgende politiske uro kunne friste tyskerne til at indsætte en naziregering.

1944:

“Folkestrejken” i København – indledt af B&W-arbejderne, der pga. udgangsforbuddet fra kl. 10 forlader arbejdspladsen kl. 14 for at dyrke deres kolonihaver! Der bygges barrikader i gaderne. Tyskerne trækker tropper til, lukker for gas og vand og truer med artilleribombardement af arbejderkvartererne på Vesterbro og Nørrebro.

1945:

Mange strejker i befrielsessommeren med krav om: 40 timers arbejdsuge, 3 ugers ferie og oprettelse af bedriftsråd (medbestemmelse).

1946:

Slagteriarbejderne og arbejdsmændene strejker for højere løn. Mæglingsforslaget ophøjes til lov. Kommunisterne kræver generalstrejke og truer sig voldeligt til ophør af sporvejsdriften i København og arbejdet på flere virksomheder.

Politiske strejker mod Venstreregeringens lempelige holdning til en række landsforrædere.

1951:

15 formere strejker på virksomheden Nordsten i Hillerød. DA truer med at lockoute alle arbejdere i jernindustrien.

1954:

5 ugers strejke på Phillips i København efter firing af en tv-operatør. Alle genansættes – bortset fra den fyrede operatør.

1955:

Løfte til landarbejderne om en kortere arbejdsdag svigtes. Dansk Arbejdsmandsforbund gennemfører derfor strejke på 79 større gårde. Landbrugsrådet svarer med lockout af ca. 70.000 landarbejdere.

Den socialdemokratiske regering søger at indføre 8 timers arbejdsdag i landbruget ved hjælp af voldgift. Men voldgiftsretten afviser tanken med henvisning til, at landbruget ikke har råd – dette i modsætning til norsk og svensk landbrug.

1956:

Efter 10 års relativ ro på det danske arbejdsmarked står der pludselig over 100.000 arbejdere på Christiansborg Slotsplads, da den socialdemokratiske regering ophører et forkastet mæglingforslag til lov. Ophøjelsen skete, fordi regeringen ellers ville blive væltet af Venstre, de Konservative og de Radikale. Dermed ville forslagene om folkepensionsloven, en ny skolelov og en ny lærlingelov komme i fare.

I mæglingforslaget indgik i øvrigt en af arbejdsgiverne og arbejderne finansieret sygelønsordning til afløsning af en sygekasseordning, der kun gav de fleste af DsF's medlemmer 2 kr. om dagen. Nu fik alle 14 kr. om dagen under sygdom. Timelønnen for en faglært arbejder var dengang 5,22 kr. svarende til knapt 42,00 kr. om dagen.

Sømændene strejker videre og idømmes en høj bod.

1959:

Strejke på Bdr. HENZES Boltefabrik i København pga. en afskedigelse uden om tillidsmanden.

1961:

Landbrugsrådet gennemfører leveringsstrejke, hvorefter det frie og selvhjulpne landbrug får 1/2 mia. kr. (svarende til knapt 5 mia. i dagens mønt) i tilskud. Men landmændene kommer ikke i Arbejdsretten!

De københavnske postbude strejker, skønt de er tjenestemænd.

1969:

300-400 kvindelige arbejdere besætter lønningskontoret på Thrige-Titan i Odense, fordi det stigende skattetryk begynder at æde sig ind på lønningerne.

1970:

'Kronestrejkerne' (1 kr. mere i timen) gennemføres bl.a. på skibsværfterne – af samme grund som protesten på Thrige-Titan i Odense. De strejkende idømmes forhøjet bod, skønt bøderne netop var blevet forhøjet. En debat om arbejdsretten går derfor i gang. Fagbevægelsen finder, at det er straf nok, at arbejderne har lønbortfald ved strejker.

Esbjergs Fiskeriforening afviser at indgå overenskomst med Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejderforbund. Det kommer til alvorlige konfrontationer, da fiskerne, der er medlemmer af DASF nu SiD, gennemfører en strejke. Fiskeriforeningerne etablerer fiskestop for hele landet.

Et mæglingsforslag om indgåelse af overenskomst mellem fiskerne og kutterejerne afvises af sidstnævnte – endnu her i 1970! Det ender dog med, at fiskerne får – ikke en overenskomst, men en aftale om mindsteløn.

1973:

Fysisk blokade af den amerikansk ejede virksomhed Hope Computer i Hadsund, da ledelsen nægter at indgå overenskomst. Politiet bryder blokaden. Det bliver indledningen til endnu en debat om blokadevåbenet (jf. 1926 Kolindsund-sagen).

Som hævn for, at S-SF-flertallet var blevet brugt til at gennemføre Dagpengereformen og Arbejdsretsreformen afviser DA realitetsforhandlinger i overenskomstsituationen. Næsten 250.000 LO-medlemmer strejker i 3 uger. Der er hermed tale om den medlemsmæssigt mest omfattende strejke indtil da (jf. 1985).

I det vedtagne mæglingsforslag indgår omsider ligelønnen, et forslag om 1 øre pr. arbejdstime til en uddannelsesfond (grundlaget for iværksættelsen af Fagbevægelsens Interne Uddannelser, FIU) og en arbejdstidsforkortelse til 40 timer fra 1974.

1974:

Pædagogstrejke som følge af, at 900 pædagoger og 2.700 pædagogmedhjælpere blev fyret. Det var de borgerlige partiers offer til Glistrup! Besparelsen ved disse fyringer var i øvrigt beskeden, fordi forskellen på deres løn og dagpengene var det.

1975:

En række lønaktioner på flere københavnske arbejdspladser: SAS, DR, Busselskaberne, Den Kongelige Porcelænsfabrik og Nilfisk m.fl.

En papirfabrik ved Viborg Bækkelund Papirfabrik producerer billigere end konkurrenterne, fordi den dels ikke er medlem af DA og dels anvender uorganiseret og lavere betalt arbejdskraft. Det medfører, at Dansk Papir Serviet Fabrik i København må afskedige folk.

Dansk Bogbinder- og Kartonnagearbejderforbund i Århus og Randers blokerer Viborg-virksomheden – med LO's bistand. De uorganiserede bryder flere gange blokaden, ligesom de får støtte af lokale bønder og repræsentanter fra Venstre, Konservative, Fremskridtspartiet og Kristeligt Folkeparti.

Fagforeningerne opgiver blokaden og advarer i stedet forbrugerne mod at købe Bækkelund Papirfabriks varer. Herefter skrives der overenskomst. Iflg. Gallup støttede 56 pct. af befolkningen de uorganiserede.

Besættelse af virksomheden Uniprint i København, der står foran lukning.

Borgerlige krav om en yderligere stramning af bestemmelsen af fysiske blokader og forbud mod eksklusivaftaler, hvor fagbevægelsen er involveret. Juristernes, lægernes, apotekernes og andre repræsentanter for de såkaldt 'liberale erhvervs' eksklusivaftaler havde aldrig givet anledning til kritik.

De borgerlige tager fiskernes blokering af flere havne pga. det af den socialdemokratiske regering gennemførte, biologisk begrundede sildestop med stor ro – modsat fagbevægelsens blokering af forskellige virksomheder, som ikke ville acceptere arbejdernes organisering.

Poststrejke i København i en uges tid.

1976:

Det kommunistiske Formandsinitiativ står bag en række strejker i København. DA skønner, at antallet af strejker ligger 30 pct. over det normale.

De borgerlige kræver, at overenskomststridige lønforhøjelser kriminaliseres, dvs. at pådømmelse skal ske – ikke i Arbejdsretten men i Byretten!

1977:

Berlingske-konflikten fra februar til juni i anledning af trusler om firing af ca. 400 ud af ca. 1.000 af de tekniske medarbejdere pga. rationalisering i Det Berlingske Hus. Virksomheden blokeres fysisk, og de borgerlige får fremprovokeret endnu en skærpelse af blokadecirkulæret. Samtlige borgerlige aviser strejkelammes.

120 overenskomststridige strejker indenfor jernindustrien efter ophøjelse af et forkastet mæglingsforslag til lov.

Sømandsforbundet strejkelammer en række private færgeruter.

1981:

Typograf- og slagterikonflikt. For sidstnævnte ophøjer Folketinget et mæglingsforslag til lov efter dets forkastelse for 2. gang.

1983:

Toårig blokade af restaurant La Cabana i Herning, hvor ejeren afviser at indgå overenskomst. Han sælger restauranten – og hans efterfølger indgår overenskomst.

1985:

Den borgerlige Schlüter-regering griber ind i overenskomstforhandlingerne og lovgiver således, at lønmodtagerne stilles dårligere end ifølge mæglingsforslaget.

De største strejker Danmark hidtil havde set – omfattende ca. 1 mio. arbejdere – går i gang og varer en uges tid.

1990-2009

1990:

HT-konflikt i Roskilde i anledning af, at nogle chauffører ikke vil stå i en fagforening, der støtter Socialdemokratiet.

1991:

Også på LO/DA-området lød nu startskuddet for generelle, overenskomstbaserede arbejdsmarkedspensioner. I begyndelsen var indbetalingerne til pensionerne ganske små, i dag ligger de på godt 10 pct. af lønnen, og lønmodtagerne har milliarder opsparet til alderdommen. Arbejdsmarkedspensionerne er blevet et vigtigt supplement til folkepensionen.

1995:

CO-Industri og Dansk Industri indgår en 3-årig overenskomstaftale. Overenskomsten byder på en række forbedringer: 14 ugers barsel for kvinder og to ugers fædreorlov med løn, fuld løn under sygdom i op til fire uger, forhøjelse af pensionsbidrag og ATP-bidrag m.m.

1998:

En 11 dage lang storkonflikt stoppes ved et regeringsindgreb. Dansk Industri lagde op til en nul-løsning. Et samlet mæglingforslag forkastes ved en urafstemning og udløser konflikten. Det var ved den lejlighed, at danskerne hamstrede gær! Ved regeringsindgrebet blev der indført en feriefri dag + juleaftensdag, og to børnefridage. Men der blev ingen 6. ferieuge, og regeringens indgreb holdt sig inden for den ramme, der lå i det forkastede mæglingforslag.

En ny storkonflikt lammede det danske arbejdsmarked i 1998 – fra slutningen af april til begyndelsen af maj. Fagbevægelsens ledere forhandlede sig frem til et resultat, med bl.a. forhøjelse af mindsteløn og pensionsbidrag, men medlemmerne forkastede ved afstemningerne resultatet. Medlemmernes nej kom bag på de faglige ledere. Lige så overraskende var den primitive hamstringsbølge, som greb danskerne fra konfliktens første dag. Det virkede som om, den 'almindelige' dansker – der hamstrede, som om en ny istid var forestående – var helt fremmed over for et kampvåben som en storkonflikt.

Fagbevægelsen fremførte tanker om, at nu burde der tages hul på den sjette ferieuge. Efter et nyt forhandlingssammenbrud besluttede regeringen sig for et politisk indgreb.

1999:

En ekstra børnefridag.

2000:

CO-Industri og Dansk Industri indgår i januar en 4-årig overenskomst. Den 6. ferieuge gennemføres i form af fem feriefridage (fra maj 2003), som afløser den hidtidige ene feriefri dag og tre børnefridage. Løn under sygdom udvides fra fire til fem uger. Både løn og pension steg ved denne overenskomstforhandling: Lønnen steg 2 kr. i timen på minimallønsområderne og 2,25-2,50 kr. i timen på normallønsområderne. Pensionen fik også et fint skud opad med en stigning på 2,4 pct., hvorved pensionsindbetalingen kom op på hele 9 pct. 2000 var også året, hvor lærlinge og elever blev tilgodeset med en klækkelig lønstigning på mellem 3 og 4 pct.

2004:

CO-Industris hovedkrav er udbygning af pensionen, forlængelse af perioderne med fuld løn under barsel m.m. CO og Dansk Industri indgår ny 3-årig aftale med forbedringer af pension, barsel, sygeløn, løn under børns hospitalsindlæggelse m.m. Også dette år steg løn og pension: 6,75 kr. i timen på minimallønsområderne, og 8,05 i timen på normallønsområderne – en lønstigning på 3-3½ pct. Pensionen steg

denne gang 1,8 pct. fra 9 til 10 pct. Lærlinge og elever blev denne gang også tilgodeset med en lønstigning på hele 4,5 pct.

2004 var også året, hvor efteruddannelse og opkvalificering fik et løft. Arbejdsgiverne fik pålagt at tilbyde uddannelsestilbud til fyrede medarbejdere i op til to uger.

2007:

Industrien bryder igennem med løn under selvvalgt uddannelse, barsel øremærket til mænd og en ny fritvalgskonto. På normallønsområdet kommer forhandlerne hjem med 1.000 kr. mere om måneden til deres medlemmer. Lønstigningen lød på 2,5-3 pct., mere specifikt på 2,5-3,0 kr. i timen på minimallønsområderne, og 3,0-3,5 kr. i timen på normallønsområderne. Også dette år steg pensionen og nåede op på 12 pct., en procentvis stigning på 1,2 pct. Elever og lærlinge blev tilgodeset med en stigning på 3,5 pct.

2008:

Forhandlingerne på det offentlige område ender i en lønkonflikt blandt flere grupper, herunder sygeplejersker, pædagoger og social- og sundhedsassistenter. Sygeplejerskerne holder længst ud, men må til sidst nøjes med det samme, som andre har fået – blot fordelt anderledes. 3F'erne i det offentlige og på det grønne område stemmer ja til deres forlig uden at komme i konflikt.

Arbejdsløshed

Arbejdsløshedsprocent i forhold til de arbejdsløshedsforsikrede 1903-2009

1903: 13,0	1904: 12,0	1905: 13,0
1906: 6,0	1907: 7,0	1908: 11,0
1909: 13,0	1910: 10,7	1911: 9,5
1912: 7,6	1913: 7,5	1914: 9,9
1915: 8,1	1916: 5,1	1917: 9,7
1918: 18,1	1919: 10,9	1920: 6,4
1921: 19,7	1922: 19,3	1923: 12,7
1924: 10,7	1925: 14,7	1926: 20,7
1927: 22,5	1928: 18,5	1929: 15,5
1930: 13,7	1931: 17,9	1932: 31,7
1933: 28,8	1934: 22,1	1935: 19,7
1936: 19,1	1937: 21,7	1938: 21,3
1939: 18,4	1940: 23,9	1941: 18,4
1942: 15,1	1943: 10,7	1944: 8,3

1945: 13,4

1948: 8,6

1951: 9,7

1954: 8,0

1957: 10,2

1960: 4,3

1963: 4,3

1966: 2,6

1969: 4,4

1972: 3,6

1975: 11,1

1978: 12,4

1981: 12,3

1984: 12,4

1987: 9,5

1990: 11,0

1993: 12,4

1996: 8,9

1946: 8,9

1949: 9,6

1952: 12,5

1955: 9,7

1958: 9,6

1961: 3,9

1964: 2,8

1967: 3,2

1970: 2,9

1973: 2,4

1976: 10,0

1979: 9,2

1982: 12,4

1985: 11,1

1988: 10,3

1991: 12,0

1994: 12,2

1997: 7,3

1947: 8,9

1950: 8,7

1953: 9,2

1956: 11,1

1959: 6,1

1962: 3,3

1965: 2,3

1968: 5,3

1971: 3,7

1974: 5,2

1977: 11,4

1980: 9,9

1983: 13,0

1986: 9,6

1989: 10,9

1992: 11,3

1995: 10,4

1998: 6,3

1999: 5,7

2000: 5,4

2001: 5,2

2002: 5,2

2003: 6,1

2004: 6,4

2005: 5,7

2006: 4,5

2007: 3,4

2008: 1,8

2009: 3,4

Arbejdsmarkedsforhold – politiske initiativer og overenskomster

1907-1929

1907:

Statslig støtte til arbejdsløshedskasserne.

1908:

Første fremmedarbejderlov: Polakloven. Der var ikke mangel på arbejdskraft. Formålet med indforskrivningen af polakker var: løntrykkeri.

1913:

Lov om offentlig arbejdsanvisning.

1917:

Første automatiske dyrtidsregulering. Første gang anvendt det følgende år.

Lov om ekstraordinær arbejdsløshedsunderstøttelse i 70 dage som supplement til den ordinære i 90 dage.

1920:

I forbindelse med Kong Chr. X' s 'statskup' , truer DsF med en landsomfattende generalstrejke. Truslen medvirker til, at Kongen i løbet af en uges tid opgiver sit kup.

1921:

Medhjælperloven erstatter Tyendeloven af 1854. Medhjælperne må nu ikke længere udsættes for fysisk afstraffelse, og der stilles krav om ordentlig kost og bedre værelser. Endnu i 1950' ernes begyndelse levede 1/3 af værelserne på gårdene

imidlertid ikke op til Medhjælperlovens krav – iflg. den i 1945 på Socialdemokratiets foranledning nedsatte Ungdomskommission.

1927:

Madsen-Mygdals Venstre-regering fjerner den i 1917 indførte ekstraordinære arbejdsløshedsunderstøttelse på et tidspunkt, hvor arbejdsløsheden bliver den højeste i 1920'erne: 22,5 pct.

1929:

Madsen-Mygdal-regeringen gennemfører den såkaldte Tugthuslov, dvs. et forbud mod alle andre faglige aktioner end lovligt varslede strejker og lockouter. Der kan idømmes bødestraf op til 2 mio. (i nutidige kr.) og fængselsstraf – heraf lovens tilnavn. Også DA, Industrirådet, Håndværkerrådet og Grosserer-Societetet protesterer mod loven tillige med Den faste Voldgiftsret (nu Arbejdsretten).

Dyrtidsreguleringen ophæves pga. deflation, dvs. prisfald.

1930-1939

1931:

SR-regeringen genindfører – støttet af de Konservative, men ikke af Venstre – den ekstraordinære arbejdsløshedsunderstøttelse.

1932:

1/3 af de organiserede registreres som arbejdsløse.

1937:

Beskæftigelsesloven. Venstre og de Konservative stemmer imod.

Lov om forbud mod overarbejde. Venstre og de Konservative stemmer imod.

1938:

Ferieloven. To ugers ferie for alle. Venstre og de Konservative stemmer imod (jf. 1952).

1939:

Genindførelse af den automatiske dyrtidsregulering (fjernet i 1929 pga. prisfald) mod, at overenskomsterne videreføres uændrede i to år.

1940-1949

1940:

Lov om midlertidig fordeling af arbejdet.

I ly af den tyske besættelse ophæver DA den netop genindførte dyrtidsregulering – uden forhandling med DsF.

På Venstres foranledning fastfryses lønningerne på 1940-niveauet med en beskeden dyrtidsregulering resten af Besættelsen, mens priserne på landbrugsvarer sættes drastisk i vejret – ligeledes på Venstres foranledning. Helst havde partiet set lønningerne ført tilbage til 1935-niveauet.

1941:

Venstre får gennemført en lov om sikring af landbrugets arbejdskraft, dvs. tvangsansvisning af unge fra byerne og tvangsfastholdelse af unge ved landbruget – stavnsbåndets genindførelse, som det uden modsigelse blev fremhævet i Folketinget. Loven gennemføres, skønt der ikke var konstateret mangel på arbejdskraft i landbruget. Men et vist overskud af arbejdskraft er jo nødvendigt for, at der kan øves et passende løntryk. Her fik Venstre-bønderne altså staten til at hjælpe sig.

1942:

Et Arbejdsministerium oprettes.

1946:

Venstreregeringen ophæver Beskæftigelsesloven af 1937 ved at afbryde alle offentlige arbejder.

1947:

Den socialdemokratiske regering genindfører muligheden for at iværksætte offentlige arbejder – og i 1949 Beskæftigelsesloven.

1948:

Nedsættelse af en landarbejderkommission.

1949:

På grund af en stærk stigning i antallet af arbejdsløsheden for arbejdsmændene – bl.a. pga. den næstsidste (jf. 1952) store afvandring fra land til by ca. 100.000 1939-49 – nedsætter den socialdemokratiske regering en Arbejdsmarkedskommission.

Et produktivitetsudvalg oprettes.

Flere danske fagbevægelsesdelegationer i USA for at studere rationalisering – såvel i industrien som indenfor butiksområdet.

1950-1959

1950:

De første opsigelsesvarsler for timelønnede indføres – op til 2 uger for alle over 21 år med 2 års ansættelse – ved overenskomstforhandlingerne.

1952:

Den 3. ferieuge (jf. 1938) sikres ved overenskomstforhandlingerne, og ferielønnen sættes op fra 4,5 pct. (jf. 1938) til 6,5 pct. Et ligestillingsudvalg nedsættes af DsF og DA (jf. 1961).

Arbejdsmarkedskommissionen af 1949 anbefaler: indførelse af industriforbund, uddannelse af ikkefaglærte (lov i 1960) og statslig overtagelse af arbejdsanvisningen og a-kasserne, som det skete i 1969.

Fortsat stor arbejdsløshed blandt Arbejdsmandsforbundets medlemmer – dels pga. VK-regeringens skatteforhøjelser og nedsættelse af de offentlige aktiviteter, og dels pga. den sidste store afvandring fra land til by. VK-regeringen afviser at støtte.

1953:

Den reviderede grundlov rummer bl.a. en – højst mangelfuld – bestemmelse om fuld beskæftigelse.

1954:

Indførelse af betaling for de skæve helligdage ved overenskomstforhandlingerne.

1955:

Der nedsættes et DsF/DA udvalg m.h.p. en revision af Septemberforliget.

1956:

Arbejdsmarkedskommissionen afgiver betænkning om “de store (fødsels)årgange” fra 1940’erne.

Venstre og de Konservative afviser atter (jf. 1952) at støtte de vanskeligt stillede a-kasser.

Teknikerkommissionen nedsættes.

1957:

Kommission vedr. uddannelse af ikke-faglærte.

Ca. 100 ud af ca. 500 ansatte på Varde Staalværk afskediges. DsF og DA nedsætter et rationaliseringsudvalg.

Undersøgelsen ‘Rationaliseringen og dens virkninger’ iværksættes. Den kaldes også Esbjerg-undersøgelsen, fordi det var Esbjerg Højskole, der fik bevillingen til denne undersøgelse.

HK indgår en teknik-tryghedsaftale med FDB.

1958:

Overenskomstforhandlingerne foregår i 8 grupper. Nedsættelse af arbejdstiden med 3 timer i årene 1958 – 60 mod, at arbejdsgiverne får en 3-årig overenskomstperiode. Landarbejderne får omsider 8 timers arbejdsdag – 40 år efter at byarbejderne har fået det!

Egnsudviklingsloven. Venstre og de Konservative stemmer imod. Men i 1972 fremsætter Venstre forslag om 'lokaliseringspolitik'.

Økonomisk støtte til a-kasser afhængig af arbejdsløshedsrisiko. Venstre og de Konservative stemmer imod.

Arbejdsmarkedskommissionen af 1949 tager navneforandring til Arbejdsmarkedsrådet.

1959 DsF opsiges Septemberforliget.

1960-1969

1960:

Lov om uddannelse af ikke-faglærte (jf. 1965).

Septemberforliget erstattes af Hovedaftalen. Et afskedigelsesnævn oprettes. Erstatning svarende til 13 ugers løn ved uberettiget fyring (jf. 1973).

Venstre og de Konservative prøver at få omstødt Egnsudviklingsloven.

1960-73:

Omsider fuld beskæftigelse.

1961:

Overenskomstforhandlinger atter i 8 grupper. Nedsættelse af arbejdstiden på 2. skift fra 45 til 42 timer, forbedring af tillidsrepræsentantsbeskyttelsen og opsigelsesvarslerne og nedsættelse af et ligelønsudvalg (jf. 1952), et udvalg vedr. tillægspension (jf. 1964, ATP) og et udvalg vedr. opsigelsesvarsler (jf. 1950). Metalarbejderne og transportarbejderne fra Arbejdsmandsforbundet strejker hhv. 3 uger og 1 måned.

Revideret Medhjælperlov – uden Venstres stemmer. Venstre kritiserer bl.a., at der nu skulle indgås skriftlig overenskomst i modsætning til tidligere mundtlig, og at medhjælpernes værelser ikke måtte vende ud til møddingen.

Den fulde beskæftigelse fører til mangel på arbejdskraft. Første gæstearbejdere siden polakkerne ved århundredets begyndelse: 25 skotter på Lindøværftet.

1962:

DsF nedsætter et udvalg for de 170.000 medlemmer, der er tjenestemænd eller funktionærer.

Omsider også offentligt betalt konsulentvirksomhed for byerhvervene – som det længe havde været tilfældet for landbruget.

Arbejdsløshedskarensdagene halveres fra 6 til 3.

Etablering af Det økonomiske råd. Dets formandskab får hurtigt tilnavnet 'vismændene' .

1963:

De anbefaler en indkomstmæssig helhedsløsning, fordi lønningerne – som følge af den fulde beskæftigelse – var steget meget stærkt. Anbefalingen kommer efter, at forligsmanden havde måtte opgive mægling. Ved 'Helhedsløsningen' sikres en vis lønudjævning og forhøjelse af feriebetalingen fra 6,5 til 7,25 pct.

DsF-DA-rammeaftale om produktivitetsfremmende lønsystemer.

DsF ændrer navn til: Landsorganisationen De samvirkende Fagforbund i Danmark – og i

1967 til Landsorganisationen i Danmark efter norsk, svensk forbillede.

1964:

Nedsættelse af Wechselmann-udvalget vedr. a-kasse- og arbejdsanvisningslovgivningen.

Gennemførelse af Arbejdsmarkedets Tillægspension, ATP.

1965:

Lov om efteruddannelse af faglærte (jf. 1960).

1966:

Venstre kræver forbud mod "tvangsbidrag" fra organisationerne til de politiske partier – dog ikke fra landboforeningerne til Venstre.

For første gang 'socialistisk' flertal i Danmark – dvs. et flertal af Socialdemokratiet og SF.

1967:

Overenskomstaftale om forkortelse af arbejdstiden fra 44 til 42,5 timer fra 1968.

Lov om arbejdsløshedsforsikring på basis af Wechseltmann-udvalgets betænkning: Staten refunderer nu alle a-kassernes udgifter vedrørende dagpenge mod, at arbejdsformidlingen overgår helt i statsligt regi. Der gennemføres ensartet kontingent – hvor det indtil da havde varieret med størrelsen af arbejdsløsheden.

Dagpengesatsen forhøjes fra 30 til 50 kroner. De 3 sidste arbejdsløshedskarensdage fjernes. Børnetillæg, huslejhjælp og brændselshjælp afskaffes tillige med den såkaldte 'fortsatte hjælp'. Disse skønsmæssige ydelser havde voldt a-kasserne stort besvær. Reguleringen af dagpengene skulle nu ske i forhold til løngennemsnittet af industri og håndværk og prisudviklingen. Denne regulering blev siden fjernet af Schlüter-regeringen i 1982.

Et 13 punkts erhvervspolitisk program fremlægges af den socialdemokratiske regering m.h.p. forbedring af den vigende beskæftigelse.

I forbindelse med Englands devaluering accepterer LO indefrysningen af en enkelt dyrtidsportion. SF' s venstrefløj – de senere Venstresocialister – stemmer sammen med Venstre, de Konservative og de Radikale, hvorved S-SF-flertallet går tabt. Den socialdemokratiske regering går af. Tre år senere foreslår VKR-regeringen fjernelse af tre dyrtidsportioner!

1968:

Opsigelse af Hovedaftalen (realiseres først fra 1973).

VKR-regeringen angriber den automatiske dyrtidsregulering for at fremme inflationen skønt undersøgelser dokumenterede, at inflationen snarere skyldes prisstigninger i udlandet og et avancepres.

1969:

Ved overenskomstforhandlingerne aftales ensartet dyrtidsregulering for kvinder og mænd. Arbejdstiden nedsættes fra 42 1/2 til 41 3/4 timer fra 1970.

VKR-regeringen nedsætter et lavtlønsudvalg, som konkluderer, at lønudjævningen kun virker kortvarigt.

Perioden for generhvervelse af arbejdsløshedsunderstøttelse nedsættes fra 39 til 21 ugers arbejde indenfor 18 mdr.

A-kassernes anvisning overtages af det statslige AF-system.

VKR-regeringen nedsætter et gæstarbejderudvalg.

Snedker- og Tømrerforbundet slutter sig sammen i ét forbund.

1970-1979

1970:

VKR-regeringen ønsker fjernelse af 3 dyrtidsportioner, efter at disse 3 par-tier i 1968 havde væltet den socialdemokratiske regering på indefrysningen af 1 portion! LO og DA afviser. (I 1987 fik de borgerlige dyrtidsreguleringen helt fjernet). Derfor hæver VKR-regeringen i stedet momsen til 15 pct. (fra 10 pct. i 1967, hvor VKR havde stemt imod indførelse af momsen, skønt især Venstre og de Konservative længe havde talt for indførelse af forbrugsbeskatning).

Stop for arbejdstilladelse til fremmedarbejdere.

1971:

Ved overenskomstforhandlingerne sikres den 4. ferieuge og en forbedret feriebetaling fra 7 1/4 til 9 1/2 pct.

Perspektivplan 1 frem til 1985 offentliggøres af Finansministeriet (jf. 1972).

ØD-forslaget fremlægges på LO' s kongres. Forslag om en analyseafdeling som tillidsrepræsentanterne kan støtte sig til (realiseres først 10 år senere i 1981).

LO' s kongres kræver fuld dækning ved arbejdsløshed.

1972:

Oprettelse af Lønmodtagernes Garantifond til sikring af deres løntilgodehavende ved fallitter.

Finansministeriet udarbejder en Perspektivplan 2 frem til 1987 (jf. 1971).

1973:

Efter en strejke (250.000 af LO' s medlemmer i 3 uger) vedtages et mæglingsforslag om ligeløn, 40 timers arbejdsuge og 1 øre pr. arbejdstime til en uddannelsesfond (i alt på 9 mio. kr.). Hermed lægges grunden til Fagbevægelsens Interne Uddannelser, FIU.

LO nedsætter et skatteudvalg.

1. revision af Hovedaftalen af 1960. Nu mulighed for erstatning svarende til 26 ugers løn mod tidligere 13 uger i tilfælde af uberettiget afskedigelse.

Efter flere års grænsestridigheder mellem LO og FTF indgås en 'borgfredsaftale' . Den revideres i 1987.

Venstres leder Poul Hartling mener, at Anker Jørgensen er 'LO' s statsminister', og at LO truer folkestyret.

En kommission nedsættes m.h.p. vurdering af dyrtidsreguleringens betydning for samfundsøkonomien (jf. 1974).

En socialdemokratisk ligestillingskommission nedsættes (jf. 1975).

1973-74:

OPEC-landene hæver olieprisen 4 gange over det gældende niveau.

Arbejdsløsheden stiger på 3 år fra 2,4 pct. til 11,1 pct. i 1975.

1974:

LO foreslår Venstre-regeringen et indkomstpolitisk oplæg, hvor alle indkomster – ikke blot lønningerne – skulle indregnes. Venstre-regeringen svarer ikke på udspillet (jf. 1974).

Venstre-regeringen truer med at fjerne dyrtidsreguleringen for alle offentligt ansatte. LO, FTF og AC protesterer voldsomt. Men i 1982/1987, suspendede/fjernede den borgerlige regering reguleringen også for de privatansatte.

LO ønsker, at a-kasserne atter får mulighed for at anvise arbejdskraft. Det skete i 1978.

Lukkelovskommissionen foreslår lukkeloven ophævet.

Dyrtidsreguleringskommissionen af 1973 deler sig i 3 mindretal vedrørende uændret, halvautomatisk og afskaffet dyrtidsregulering.

LO fremlægger en beskæftigelsesplan i 21 punkter.

Thomas Nielsen ønsker en socialdemokratisk-borgerlig samlingsregering. Men i 1978 protesterer han kraftigt mod dannelsen af SV-regeringen!

1975:

Overenskomstforhandlingerne bryder sammen. Overenskomsterne forlænges i 2 år. Dyrtidsreguleringen gøres ensartet for alle, hvor den tidligere havde været udbetalt med et procentbeløb.

'Pædagogblodbadet' . 900 pædagoger og 2.700 pædagogmedhjælpere fyres på borgerlig foranledning for at imødekomme den Glistrupianske kritik af den borgerlige sektor.

LO' s skatteudvalg foreslår alle fradrag afskaffet, således at nettoskat bliver afløst af bruttoskat. Kapital- og formueskatten skal skærpes og A/S skatten revideres således, at Glistrup og andre nul-skatteydere bliver ramt. Stats- og kommuneskatten skal slås sammen i en enhedsskat.

Først i 1981 nedsættes en skattekommission. En skattereform gennemføres i 1985, hvor den konservative skatteminister Isi Foighel og Mogens Lykketoft enes om en del af LO-forslagene fra 1975.

Thomas Nielsen anbefaler på LO' s kongres 'den smalle vej'. Venstrefløjens fagbevægelsen protesterer kraftigt.

Kongressen beslutter – med et spinkelt flertal – ansættelse af LO-konsulenter i alle amter i et forsøg på at imødekomme kravet om decentralisering.

Statsminister Anker Jørgensen venter fuld beskæftigelse – i 1976!

Venstre foreslår atter – som i 1966/67 – forbud mod, at organisationerne støtter de politiske partier. Venstre kræver tvungen arbejdsløshedsforsikring og stemmer imod en forbedring af dagpengene til de arbejdsløse og de syge.

Den socialdemokratiske arbejdsminister Erling Dinesen overvejer ophævelse af 26-ugersreglen (26 ugers arbejde indenfor 3 år for at få understøttelse).

En statslig lavindkomstkommission nedsættes (jf. 1973) – inspireret fra svensk og SiD' s side.

SiD foreslår indførelse af efterløn for personer, der fylder 60 år og som har haft et særligt belastende arbejde.

LO kræver større tryghed i ansættelsen, ligelig repræsentation af arbejdere og arbejdsgivere i Monopolrådet (nu Konkurrencerådet) og nedsættelse af en ny trustkommission, som den der sad i 1949 til 1959, hvor de borgerlige fik den hjemsendt, før den var færdig med sit arbejde.

1976:

Kristeligt Folkeparti får økonomien Frank Dahlgaard (senere en overgang Konservativt medlem af Folketinget) til at udarbejde en indkomstpolitisk plan 'Q-planen', hvorefter lønglidninger, der ikke er godkendt af et indkomstkontrolråd, skal kunne udløse bøde eller fængselsstraf – men altså dog ikke korsfæstelse!

Om indkomstpolitik udtaler økonomiprofessor ved Aarhus Universitet, Jørgen Gelting, at det består af 'lige dele lønstop og intellektuel uredelighed'.

Ikke udbetalte dyrtidsportioner skal opsamles i en fond: Lønmodtagernes Dyrtidsfond, LD fra 1979.

Det økonomiske Råd foreslår øget offentlig service m.h.p. bekæmpelse af arbejdsløsheden.

1977:

LO fremlægger en stor beskæftigelsesplan til 2,5 mia. kr.

Venstre står atter (jf. 1975) alene med et forslag om nedsættelse af arbejdsløsheds- og sygedagpengene.

SF, VS og 'kineserne' (dvs. de maoistiske venstreorienterede) ønsker en alternativ fagbevægelse.

Et forkastet mæglingsforslag ophøjes til lov. Der indføres en såkaldt garantibetaling, for at bringe de normallønnede mere på niveau med de minimallønnede.

Feriegodtgørelsen forhøjes fra 9,5 til 10 pct., og arbejdsgivernes bidrag til uddannelsesfonden fra 3 til 5 øre.

Der gennemføres 120 overenskomststridige strejker inden for jernindustrien umiddelbart efter det til lov ophøjede forkastede mæglingsforslag.

Lønmodtagerflertal i ATP' s bestyrelse.

Thomas Nielsen bliver desavoueret af LO' s forretningsudvalg, da han truer med at afbryde samarbejdet med Socialdemokratiet, fordi LO' s ønsker ikke fuldt ud opfyldes pga. det borgerlige flertal i Folketinget.

Møde mellem ledelsen af De samvirkende danske Husmandsforeninger (nu: Dansk Familiebrug) og LO – bl.a. om øget beskatning af de kolossale jordværdistigninger (3 mio. kr. i timen i årene 1960-73).

1978:

A-kasserne får atter mulighed for at anvise arbejdskraft, 'parallelanvisning' .

Den samme år etablerede SV-regering gennemfører en lov om efterløn – som Venstre 20 år senere – ved valget i marts 1998 – søgte at få fjernet. I 1978 skete indførelsen af efterlønnen med den begrundelse, at de ældre burde give plads for de unge arbejdsløse (jf. 1975). Man forventede, at 17.000 ville søge efterløn i 1979, 22.000 i 1980 og 27.000 i 1981. Tallene blev: 48.000, 50.000 og 78.000. I 1986 passerede tallet 100.000.

1979:

2 årig overenskomstforlængelse for 3. gang i træk. DA afviser enhver form for drøftelse af et nyt ØD-forslag. Ferien forlænges med en 5. uge, og ferieprocenten forhøjes fra 10 til 12 1/2 pct.

1/3 af LO' s medlemmer er nu offentligt ansatte.

LO' s kongres foreslår udformningen af en teknologiaftale.

DA fremlægger en rapport over 'paradoksproblemet' – dvs., at der trods stor arbejdsløshed er mange ubesatte arbejdspladser.

Fagbevægelsen etablerer jobpatruljer, der skal orientere de unge, som f.eks. har feriejobs, om deres rettigheder.

Socialdemokratiet og LO lægger i dec. 1979 op til et stort indkomstpolitisk indgreb for alle grupper i samfundet. Thomas Nielsen kræver, at der nu 'flyttes hegnsplæ'.

Venstre og de Konservative går imod, men der gennemføres en løndæmpning, som senere (under den borgerlige Schlüter-regering) på afgørende måde kommer til at gavne erhvervslivets konkurrenceevne. Der nedsættes som aftalt i 1976 en Lønmodtagernes Dyrtidsfond, hvor ikke-udbetalte dyrtidsportioner skulle opsamles. Endelig forhøjes A/S skatten fra 34 til 40 pct. (jf. 1985).

LO foreslår, at pensionskasserne og forsikringsselskaberne investerer mere aktivt, dvs. i maskiner (aktier) i stedet for kun i mursten (obligationer).

1980-1985

1981:

For første gang siden 1973 klarer LO og DA selv overenskomstforhandlingerne. Forbedret søgnehelldagsbetaling og mulighed for én betalt fridag ved børns sygdom i visse overenskomster – hvad Schlüter-regeringen siden prøvede at afskaffe.

LO arrangerer en konference for sine nu 300.000 offentligt ansatte efter deres kritik af overenskomstforhandlingerne.

2. revision af Hovedaftalen. Nu omsider mulighed for genansættelse i tilfælde af uberettiget afskedigelse. Erstatningsbeløbet sættes op fra 26 til 39 uger løn.

Begrænsning af unges mulighed for at få understøttelse (dimittendsatsen).

Fremrykket jobtilbudsordning for alle under 25 år.

LO forsøg med en ungdomsgaranti for uddannelse/arbejde i 2 amter.

LO opretter en analyseafdeling bl.a. til hjælp for medlemmerne af A/S-bestyrelserne.

LO kritiserer skarpt en VK-spareplan på 10 mia. kr. op til valget. Det samme gør CD. Men året efter er CD med i en regering under Poul Schlüters ledelse, der fremsætter spareforslag for 20 mia. i 1983 og 37,5 mia. i 1984.

1982:

I forlængelse af det løndæpende decemberforlig i Folketinget 1979 bliver beskæftigelsen i Danmark højere end før Oliekrisen 1973/74 og højere end i noget andet OECD-land.

Gennemførelse af en jobskabelseslov. Produktion, som private ikke ville iværksætte, skulle nu kunne udføres af kommunerne.

Lavindkomstkommissionen afgiver sin endelige betænkning. Den foreslår bl.a. nedsættelse af et fordelingspolitisk råd. DA går imod.

Den nye borgerlige Schlüter-regering fremlægger spareforslag for 20 mia. kr. i 1983 og 37,5 mia. kr. i 1984. Dyrtidsreguleringen suspenderes – og fjernes helt i 1986. Der gennemføres en fastfrysning af arbejdsløsheds- og sygedagpengene frem til 1986, svarende til en forringelse på 16 pct., og en forøgelse af medlemsbidraget svarende til en fordobling i de næste 2 år. Endelig forringedes dagpengene for de deltidsbeskæftigede (svarende til dimittend- dvs. begyndelsessatsen)

Karensdagen genindføres. Men den borgerlige regering får ikke flertal til at sætte dagpengemaksimum ned fra 90 til 80 pct. Varighedsbegrænsning på 9 mdr. for modtagelse af bistandshjælp og forringelse af kontanthjælpen.

Ungdomsgarantiforsøgene – om arbejde og uddannelse – lægges på hylden, og jobskabelsesordningen beskæres med 2/3 fra godt 1 mia. kr. til godt 300 mio. kr.

1983:

Socialdemokratiet kræver en væsentlig nedsættelse af arbejdstiden for at skaffe flere i arbejde og får gennemført en forespørgselsdebat i Folketinget.

LO kræver på sin kongres 35 timers arbejdsuge og en revision af teknologiaftalen m.h.p. opstramning. Der sker en revision i 1986. Men der bliver ikke tale om nogen opstramning.

LO opretter investeringsselskabet Dansk Erhvervsinvestering på basis af midler fra de store forbund, de store pensionskasser og Den Danske Bank og Unibank – bl.a. med det formål at støtte de mindre virksomheder med kapital.

1984:

Schlüter-regeringen foreslår en forøgelse af midlerne til egnsudvikling. I 1958 stemte Venstre og de Konservative ellers imod Egnsudviklingsloven og i 1960 søgte de at få den ophævet.

Statsminister Poul Schlüter accepterer trepartsforhandlinger med LO og DA (jf. 1987).

Dækket af den borgerlige regering modsætter mange arbejdsgivere sig såvel løn- som arbejdsmiljøkrav, ligesom de indbringer et stigende antal sager for Arbejdsretten. LO konstaterer på den baggrund en forværring af klimaet på mange arbejdspladser.

Medlemskab af a-kasse i 18 mdr. mod hidtil 12 mdr. for at opnå dagpengereet.

Langtidsarbejdsløse ansættes i den offentlige sektor – ofte på bekostning af de fastansatte.

Schlüter-regeringen ønsker 1/4 af AF-personalet afskediget.

LO foreslår reallønsfremgang byttet med mere fritid.

Schlüter-regeringen lægger op til store forringelser af a-kasselovgivningen. LO, FTF og AC iværksætter omfattende modannoncering i aviserne og en stor høring med deltagelse af finans-, arbejds- og undervisningsministrene og en række arbejdsløse.

Den Konservative arbejdsminister Grethe Fenger Møller kobler gentagne gange Landsarbejdsnævnet ud af de arbejdsmarkedspolitiske forhandlinger.

1985:

Regeringsindgreb i forbindelse med strejkerne under overenskomstforhandlingerne stiller arbejderne dårligere end ifølge mæglingforslaget. Derfor gennemføres den hidtil største aktion på det danske arbejdsmarked. 1 times kortere arbejdstid fra 1987.

LO' s økonomiske afdeling afslører kraftig 'avancehamstring' siden 1982. Den har skærpet inflationen (prisstigningerne) og forringet konkurrenceevnen. LO' s formand Knud Christensen truer med en nedsat produktion.

Den Konservative skatteminister Isi Foighel og den senere socialdemokratiske finansminister Mogens Lykketoft enes om en skattereform, der medtager nogle af forslagene fra LO' s skattebetænkning fra 1975.

A/S skatten bliver sat op fra 40 til 50 pct. – og ned igen i 1989 (jf. 1979).

Den Konservative arbejdsminister Grethe Fenger Møller afskaffer det 2. jobtilbud. 2 1/2 år efter det 1. tilbud glider man ved fortsat arbejdsløshed ned på 70 pct. (jf. 1987). Rådighedsreglerne for de arbejdsløse skærpes (jf. 1988).

Kommunernes ret til at producere i henhold til Jobskabelsesloven ophæves af Schlüter-regeringen.

LO drøfter et forslag om arbejdsmarkedspensionsreform til den 2/3 af befolkningen, som kun har folkepension baseret på øget ATP bidrag og nedtrapning af folkepensionen. Forslaget vedtages på et ekstraordinært repræsentantskabsmøde i 1986.

1986-1989

1986:

Den borgerlige regerings suspension af dyrtidsreguleringen (jf. 1982) ændres til en fjernelse – uden nogen forhandling med LO og DA.

Syge- og arbejdsløshedsdagpengene reguleres for første gang efter fastfrysningen i 1982, men kun med 2 pct. Efterslæbet var næsten 10 gange så stort!

Arbejdstilsynet får sin stab reduceret med 50 – mens der normeres 48 nye præstestillinger.

3. revision af Hovedaftalen. Afskedigelser kan nu kun effektueres efter fagretlig behandling.

Revisionen af Arbejdstilbudsloven udskydes i 1 år.

LO iværksætter en undersøgelse af 10.000 langtidsarbejdsløses situation.

Betalingsbalancen går i sort med et Danmarks-rekordstort underskud på 36 mia. Den borgerlige regering gennemfører den såkaldte "Kartoffelkur", der bl.a. forringer rentefradraget med 23 pct. – ved at annuitetslån (samme ydelse men faldende afdrag, fordi renten mindskes, efterhånden som restgælden falder) erstattes af mix-lån (60 pct.'s annuitetslån og 40 pct.'s serielån, dvs. faste afdrag), ligesom den maksimale lånetid nedsættes fra 30 til 20 år. Antallet af tvangsauktioner for enfamiliehuse 3-dobledes i årene 1986-89 fra ca 5.000 til 15.000.

De borgerlige afviser et socialdemokratisk forslag om lovgivning vedrørende forældres frihed i tilfælde af børns sygdom (jf. overenskomsterne 1981).

Schlüter-regeringen ophæver bestemmelsen om, at der skal afsættes et fast kommunalt beløb til bekæmpelse af ungdomsarbejdsløsheden.

1987:

SF stemmer sammen med de borgerlige om en "modernisering" af den offentlige sektor.

Ved overenskomstforhandlingerne sikres visse lønforhøjelser – især for de offentligt ansatte og en arbejdstidsforkortelse fra 39 til 37 timer over 4 år dvs. med endelig ikrafttræden i 1990.

Statsminister Poul Schlüter indbyder atter (jf. 1984 og 1989) til trepartsforhandlinger om bl.a. arbejdsmarkedspensioner. DA vil kun gå med til frivillige ordninger.

Schlüter-regeringen foreslår – støttet af de Radikale – at arbejdsløse, som ikke selv skaffer sig arbejde, skal have deres dagpenge nedsat fra 70 til 55 pct. af maksimum.

Ved finanslovsforhandlingerne lykkes det Socialdemokratiet at få pristalsreguleret dagpengene. Men KVR-regeringen halverer i 1988 denne ordning.

Det lykkes endvidere Socialdemokratiet at få fjernet 70/55 pct.-reduktionen af dagpengesatsen (jf. 1985 og 1991), at få forbedret Arbejdstilbudsloven og dimittend- og efterløns-satserne. Dette omtales som Socialdemokratiets “fingeraftryk”.

1988:

De borgerlige afviser et socialdemokratisk forslag om hjælp til de langtidsarbejdsløse, men de gennemfører samtidig en refinansiering af landbrugets gæld: 17.000 gårdejere vil få op til 400.000 kr. i støtte over en periode på 4 år.

KVR-regeringen – dannet i 1988 – vedtager at søge at undgå “udflagning” af danske skibe ved hjælp af en lov om et Dansk Internationalt Skibsregister, DIS. Denne lov fjerner alle overenskomster for de skibe, som er med i registeret, og griber ind i allerede gældende overenskomster. LO ønsker et møde med KVR-regeringens industriminister. Det afvises! LO klager til ILO og får medhold (jf. 1982, 1985 og 1986).

På Fremskridtspartiets foranledning går alle de borgerlige partier – også De radikale – sammen om at hindre organisationer i at støtte politiske partier. Socialdemokratiet svarer igen ved at forlange offentliggørelse af, hvem, der støtter politiske partier med økonomiske beløb og størrelsen heraf. DA og de enkelte arbejdsgivere m. fl. giver deres støtte til de borgerlige partier hemmeligt, mens LO's og fagforbundenes støtte til Socialdemokratiet fremgår åbenlyst af disse organisationers regnskaber.

Venstre kræver, at lønmodtagerne selv skal betale mere af arbejdsløshedsunderstøttelsen. Under Schlüter-regeringen var a-kassekontingentet allerede steget med 153 pct. siden 1982.

VKR-regeringen fremsætter forslag om 2 års løn i erstatning til personer, som afskediges, fordi de ikke vil arbejde sammen med organiserede. Erstatningen skal udredes af de organiserede! (jf. 1990).

Socialdemokratiet får forbedret den i 1985 forringede Arbejdstilbudslov. Der gennemføres en 4 årig uddannelsesydselse – mod, at rådighedsreglerne for de arbejdsløse skærpes yderligere (jf. 1985 og 1989) – og en forbedring af varslingsreglerne.

KVR-regeringen har planer om: genindførelse af en karensdag for de arbejdsløse, 18 måneders medlemskab af en a-kasse – mod de gældende 12 måneder – som forudsætning for ret til dagpenge – og endnu længere for nyuddannede – og indførelse af gebyr ved optagelse i a-kasse.

KVR-regeringen foreslår nedsat kontanthjælp for at tvinge bistandsklienterne tilbage til arbejdsmarkedet.

Socialdemokratiet kan ikke få de borgerlige med på en revision af 1961-Medhjælperloven, som Venstre dengang som det eneste parti stemte imod.

KVR-regeringen halverer pristalsreguleringen af dagpengene og reducerer kontanthjælpen, boligydelsen og varmhjælpen til pensionisterne.

Mange danske virksomheder sælges til udenlandske købere.

LO nedsætter et lønpolitisk udvalg og opretter indvandrerudvalg.

1989:

Antallet af langvarigt arbejdsløse stiger fra knapt 66.000 i 1986 til godt 93.000 i 1989.

Statsminister Poul Schlüter inviterer til trepartsforhandlinger – om nødvendigheden af lønsænkninger.

Det offentlige arbejdsmarked forhandler sig frem til arbejdsmarkedspensionsordninger fra 1990.

KVR-regeringens skatteminister Anders Fogh Rasmussen vil fjerne 1/3 af skatteadministrationens ansatte, dvs. ca. 5.000 ud af 15.000.

KVR-regeringen offentliggør en rapport om arbejdsmarkedets struktur. Man ønsker fortsatte begrænsninger i de arbejdsløses dagpenge og fortsat øget egenbetaling (1991) – også med hensyn til uddannelserne på arbejdsmarkedet. For de borgerlige er arbejdsløshed ikke et samfundsanliggende, men den enkeltes egen skyld.

Anders Fogh Rasmussen karakteriserer en privatisering af dagpengesystemet som en "hjørnesteen" i KVR-regeringens mislykkede bestræbelser for at få sat skatterne ned! I 1986 passede skatte- og afgiftstrykket for første gang 50 pct. af BNP. Siden steg det til 52 pct. under den borgerlige regering.

LO afværger Kommunernes Landsforenings plan om at overføre store dele af arbejdsmarkedspolitikken til de kommunale myndigheder.

KVR-regeringen ophæver AF-kontorerne eneret på formidling af arbejdskraft (siden 1913) til fordel for private anvisningskontorer og offentliggør derefter planer om store nedskæringer for AF-systemet (jf. 1990).

KVR-regeringen nedskærer kursusgodtgørelserne på AMU-kurserne.

I september 1989 får Socialdemokratiet løfte af KVR-regeringen om, at der ikke vil ske yderligere forringelse af arbejdsløshedsforsikringen.

De 25-50 årige arbejdsløse får atter ret til et toårigt arbejdstilbud. Rådighedskravene bliver atter strammet (jf. 1988).

KVR-regeringen gennemfører en slags betalt frihed til uddannelse – op til 16 uger, men uden orlovsret. Den enkelte selv forhandle orlov med arbejdsgiveren.

KVR-regeringen udvider muligheden for udvidet åbningstid: 10 timer – på trods af modstand fra organisationerne i Socialdemokratiet og befolkningen.

Det daglige kontrolfremmøde for de arbejdsløse afskaffes.

KVR-regeringen offentliggør "Danmarkshistoriens største plan" siden omdøbt til "Århundredets plan" og sidenhen igen blot til "Planen". Dens hovedindhold består i skattelettelse til de mere velaflagte, nedskæringer i den offentlige sektor – 60.000 skal fyres, hvad der især vil ramme: børnepasningen, sygehusene og hjemmehjælpen – og øget selvfinansiering for de arbejdsløse (jf. Anders Fogh Rasmussen 1989); 10 pct.'s nedskæring af uddannelsesstøtten, boligtilskuddene, dagpengene, efterlønnen og de offentlige pensioner; fjernelse af fradrag for faglige kontingenter og øget brugerbetaling for flere offentlige ydelser.

Socialdemokratiet fremsætter sin plan "Gang i 90'erne" med forslag om en skattereform (bruttoskat med nedsættelse af skatteprocenten fra 52 til 45 og indgreb

mod skattefiduser) tryghedsreform og forhandlet indkomstpolitik – modsat de borgerliges dikterede.

Ca. 27.000 A/S og anpartsselskaber betalte ikke én krone i selskabsskat i 1987.

“Kartoffelkurens” renteafgift på forbrugslån afskaffes – i modstrid med den forbrugsbegrænsning og opsparring, som KVR-regeringen ellers tilstræbte.

Selskabsskatterne nedsættes igen til 40 pct. fra 50 pct. (jf. 1985) uden, at der samtidig sker nedsættelse af indkomstskatten. Herved opstår der risiko for spekulation i at overføre indkomstskat til A/S-(selskabs)skatten (jf. 1991).

1990-1996

1990:

Venstrepolitikere bruges som instruktører af den kristelige fagbevægelse.

KVR-regeringen genfremsætter forslaget om 2 års løn til personer, som afskediges af organisationsmæssige grunde (jf. 1988).

En virksomhed i Valby får en bøde på 75.000 kr. for ikke at have informeret 90 ansatte tidligt nok om deres afskedigelse.

KVR-regeringen overvejer nedlæggelse af 25 pct. af stillingerne i AF-systemet (jf. 1989). I alt skal 100.000 stillinger i det offentlige nedlægges over 10 år.

Regeringsskift KVR/KV, dec. 1990. Det store nummer i valgkampen var en lempelse af den såkaldte 6-procentsskat – af hensyn til kassedamerne og andre lavtlønnede, der imidlertid ikke tjente nok til at få gavn af dette skattebortfald. Derfor blev den bevaret efter valget!

1991:

Ved overenskomstforhandlingerne får LO gennemført pensioner for det private arbejdsmarked fra 1. januar 1993 – således, som det i 1989 var sket på det offentlige område. Der gives ret til en uges faglig relevant uddannelse pr. år – dog ikke med fuld løn. 700.000 af LO' s medlemmer får ret til en uges uddannelsesorlov.

Efter 3 års forhandlinger indgås mellem KV-regeringen og Socialdemokratiet og de Radikale en aftale om aktivering og uddannelse.

Efter 3 års nedskæringer får AF nu 110 mill. over 2 1/2 år! Men KV-regeringen foreslår fyring af 150 ansatte i AF-systemet – udover de 530, der var fyret i årene 1987 – 91. Finn Thorgrimson beklager i sin 1. maj tale KV-regeringens 'terror mod AF'(jf. 1989 og 1990).

Rådet for uddannelse og erhvervsvejledning, RUE reddes på strengen fra nedlæggelse.

1/5 af de arbejdsløse har ikke råd til at være medlem af en a-kasse. De må leve af kontanthjælp.

Den kristelige fagbevægelse søger at indføre en jobformidling.

Nedsættelse af A/S-skatten fra 40 til 38 pct. (jf. 1989).

Nordens Faglige Samarbejdsorganisation, NFS får Nordisk Råd til at vedtage, at der skal sikres fagligt koncern-samarbejde. Også EF arbejder med sagen.

EF foreslår lovgivning, som skal sikre mod underbetaling.

Maastricht-aftalen om Den europæiske union.

På grund af modstand fra Metalarbejderforbundet og de grafiske forbund, må LO-kongressen opgive at stemme om den fremtidige kartelstruktur. Det besluttes at overføre fællesorganisationerne til LO-sektionerne i kommuner og LO-amter.

Socialdemokratiets formand Svend Auken foreslår på LO' s kongres etableringen af et 3. arbejdsmarked i 'grænseområdet mellem den private og offentlige sektor'.

Der lovgives om en overgangsydelse til efterløn for arbejdsløse 55-59-årige.

De borgerlige kræver atter øget selvfinansiering (jf. 1989) af arbejdsløshedsdagpengene og kontingenter, som skal variere med risikoen for arbejdsløshed.

KV-regeringen arbejder ihærdigt på at få gennemført indslusningsløn, dvs. en særlig lav løn for unge. Socialdemokratiet og LO frygter, at det vil medføre, at ældre ansatte stødes ud.

LO, FTF og AC anmoder KV-regeringen om at gøre en særlig indsats for at nedbringe den høje og stigende arbejdsløshed.

KV-regeringen foreslår fordoblet arbejdskrav for dagpengeudbetaling – 52 uger mod 26 – nedsat dagpengesats fra 90 til 80 pct. og 70/55 pct. for den, der ikke selv kan finde arbejde efter uddannelse eller arbejdstilbud (jf. 1987), afskaffelse af dimittendsatsen for bogligt og forringelse for fagligt uddannede og fjernelse af supplerende dagpenge for deltidsforsikrede.

1992:

Socialdemokratiet, SF og Det radikale Venstre får vedtaget en dagsorden om bedre sikring af de ansatte i forbindelse med større virksomhedslukninger.

Børnepasnings (0-8 år)- og uddannelsesorlov (over 25 år) på op til 1/2 år indføres. Der ydes en støtte svarende til 80 pct. af dagpengesatsen

Zeuthen-udvalget nedsættes m.h.p. vurdering af strukturproblemerne på arbejdsmarkedet.

KV-regeringen gennemfører – inspireret af den Konservative engelske Thatcher-regering – etablering af erhvervszoner, hvor nyetablerede virksomheder kan fritages for at overholde: arbejdsmiljø-, miljø- medhjælper-, funktionær- og dele af ferie- og skattelovgivning.

Socialdemokratiet og Det radikale Venstre fremlægger forslag til bedre og hurtigere aktivering af de arbejdsløse.

4. revision af Hovedaftalen: Forbedrede muligheder for genansættelse og erstatning, svarende til 52 uger mod 39 uger i 1981.

Danmark stemmer nej til Maastricht-aftalen, om Den europæiske Union.

KV-regeringen foreslår, at butikkerne skal have lov til at holde åbent så længe, de vil. Det afvises af et flertal af Folketinget.

I sit finanslovsforslag spiller KV-regeringen atter (jf. 1987, 1988, 1989 og 1991) ud med at gøre det vanskeligere at komme i a-kasse, nedskæring af dagpengesatserne med 15 pct., genindførelse af karensdagene for de arbejdsløse og besparelse på

arbejdsmarkedsuddannelserne på 150 mill. kr. (svarende til 13 pct.) og 3,3 mia. kr. på overførselsindkomster.

Det lykkes imidlertid Socialdemokratiet at undgå disse nedskæringer og at få vendt besparelserne på de 150 mio. kr. til arbejdsmarkedsuddannelser til et tilskud på 150 mio. kr. Men for 5. gang siden 1987 når Venstre og de Konservative at få dokumenteret deres trang til at forringe vilkårene for de arbejdsløse.

I perioden 1987-93 under Schlüter-regeringen tabes 120.000 arbejdspladser i den private sektor, mens der under Nyrup-regeringen 1993-1999 skabes 130.000 arbejdspladser i den private sektor.

Søfolkene får omsider krav på skriftlig ansættelseskontrakt.

Et nationalt dansk EU-kompromis med SF' s deltagelse efter nej' et til Maastricht-traktaten nævner udtrykkeligt bekæmpelsen af arbejdsløsheden som et vigtigt punkt.

Socialkommissionen foreslår nedsatte ydelser til unge og kontanthjælpsmodtagere.

1993:

Nyrup-regeringen – med deltagelse af de Radikale, Centrum-Demokraterne og Kristeligt Folkeparti – afløser Schlüter-regeringerne.

Arbejdsløsheden er steget til 345.000 mod 220.000 i 1986.

Ved overenskomstforhandlingerne sikrer de industriansatte sig fuld løn under de første 14 dages sygdom.

Lempelse af finans(skatte)politikken – for at sikre en 'kickstart' af økonomien. Det lykkes.

Nyrup-regeringen gennemfører en arbejdsmarkedsreform, som i højere grad baseres på behovs- frem for på regelstyring.

Der gennemføres også en skattereform, som sænker marginalskatterne finansieret ved grønne afgifter (plasticposer, kul, koks, benzin og el) og arbejdsmarkedsbidrag, og som fjerner en række skattefiduser. Arbejdsmarkedsbidraget – af de borgerlige kaldet for 'bruttoskatten' – skal finansiere 3 nye arbejdsmarkedsfonde: Aktiverings-, arbejdsløsheds- og sygedagpengefond. En mellemskat indføres til supplement af

bund- og topskatten. De borgerlige partier stemmer – bl.a. pga. fjernelser af skattefiduserne – imod, skønt de selv længe havde lovet en sænkning af marginalskatteerne. Nogle af disse skattefiduser blev bl.a. brugt til de selskabstømnings, som kom til at koste samfundet et par mia. kroner.

Fra 1994 bliver det muligt at vælge endnu en orlovsordning (jf. 1992), nemlig sabbatorloven. For Uddannelsesorloven bliver der tale om fuld dagpengesats i op til 1 år, for børnepasningsorloven bliver der stadig tale om 80 pct. af dagpengesatsen og stadig 1/2 år og for sabbatorloven 70 pct. i op til 1 år.

En boligpakke gennemføres med øget støtte til det almennyttige byggeri.

Et flertal (57/43 pct.) stemmer for Edinburgh-tillægstraktaten om Den europæiske Union med de 4 danske forbehold.

I forlængelse af et EU-direktiv forpligtes arbejdsgiverne ved lov til at udstede et ansættelsesbevis for alle lønmodtagere.

En velfærdskommission nedsættes m.h.p. en vurdering af grundlaget den fremtidige erhvervsudvikling i Danmark.

De sociale bistandsydelse og pensioner bliver nu fuldt skattepligtige (fra 1.1.1994 – bruttoficering).

Hjemmeservice skal give arbejde til de mange uden uddannelse.

Nyrup-regeringen får sat arbejdsløsheden på dagsordenen på EU-topmødet i København, hvor Danmark har formandskabet.

EU-kommissionens formand Jacques Delors udsender en 'Hvidbog om vækst, konkurrence og beskæftigelse' .

LO gennemfører en stor undersøgelse: 'Arbejdsliv og politik i et lønmodtagerperspektiv' , APL-undersøgelsen.

De århusianske skraldemænd lancerer en model m.h.p. bedre fordeling af arbejdet. Der arbejdes i 3 uger og hæves dagpenge i den 4., hvor en arbejdsløs så får tjansen.

1994:

Omsider knækker arbejdsløshedskurven pga. et økonomisk opsving i Europa.

DA klager over mangel på arbejdskraft. Nyrup-regeringen sætter af samme grund ydelsen til orlovsøgning m.h.p. børnepasning og den i 1993 indførte sabbatordning ned til 70 pct. af dagpengemaksimum. Uddannelsesorloven holdes stadig på 100 pct.

Landsarbejdsnævnet skifter navn til Landsarbejdsrådet og Arbejdsmarkedsnævnene til – regionale – Arbejdsmarkedsråd.

Børnepasnings- og sabbatorlovsydelsen sættes ned fra 80 til 70 pct. af dagpengesatsen. Uddannelsesorlov fastholdes på 100 pct.

Aktiveringspligt for bistanmodtagere under 25 år.

Direktiv om koncernfaglige samarbejdsudvalg indenfor EU på virksomheder med over 1.000 ansatte.

LO og DA kan ikke blive enige om en lov vedrørende massefyringer. Nyrup-regeringen gennemfører den så med støtte af SF.

1995:

Ved overenskomstforhandlingerne foreslår LO oprettelse af en barselsfond m.h.p. sikring af fuld løn til kvinder og indførelse af 'sociale kapitler' i overenskomsterne.

Dansk Industri tvinger DA til at underkende en aftale mellem SiD og Arbejdsgiverforeningen for handel, transport og service, AHTS. Det samme gælder en overenskomst på chaufførområdet.

Dansk Industri og CO Industri indgår en 3 årig overenskomst bl.a. indeholdende en barselsfond, mere fleksibel arbejdstid og opsigelsesvarsel på 14 dage efter 6 mdrs. ansættelse. For første gang siden 1916 bliver der nu tale om forskellig udløbstid for overenskomsterne, eftersom overenskomsterne på de øvrige områder stadig er toårige.

Arbejds- og socialministeriet nedsætter et skånejobudvalg for at forebygge den store udstødning fra arbejdsmarkedet.

De økonomiske vismænd mener ikke, at arbejdsløsheden kan falde til under 280.000. Tre år senere er den faldet til 180.000.

På FN' s sociale topmøde i København får de faglige rettigheder en fremtrædende plads i debatten.

Ved SR-regeringens finanslovsforlig med de Konservative nedsættes arbejdsløshedsdagpengeperioden fra 7 til 5 år. Optagelse i arbejdsløshedskasse kan nu først ske efter det 18. år mod tidligere det 16. år. De unge arbejdsløse – under 25 år – skal tage imod et uddannelses tilbud efter 6 mdr. Arbejdsløse over 25 år skal i aktivering efter to års arbejdsløshed.

1996:

Arbejdskravet for de arbejdsløse øges fra 26 til 52 uger. Nedsatte dagpenge for unge under 25 år og pligt til at deltage i aktivering efter 6 måneder.

Stærk stigning i antallet af offentligt ansatte pga. en prioritering af daginstitutionerne og sygehusene.

For første gang siden 1988 er der atter overskud på de offentlige finanser: 7 mia. kr. mod et underskud da Nyrup-regeringen kom til i 1993 på 34 mia. kr.

LO og DA anbefaler en revision af forligsmandsloven, således at 35 pct. bestemmelsen – dvs. bestemmelsen om, at 35 pct. af alle stemmeberettigede skal stemme nej, for at et mæglingforslag er forkastet – ændres til en bestemmelse om, at et simpelt flertal kan forkaste et mæglingforslag, når stemmeprocent er over 40.

Næsten halvdelen af de ansatte på det private arbejdsmarked er ikke dækket af kollektive overenskomster. Mange arbejdsgivere fastholder en regel om, at halvdelen af de ansatte skal være organiserede, før der indgås kollektiv overenskomst.

Dansk industris flagskib B&W – oprettet i 1842 – går konkurs.

Det lykkes atter Nyrup-regeringen at få arbejdsløsheden på dagsordenen på det årlige EU-topmøde.

De faglige rettigheder skrives ind i Amsterdam-Traktatens forord.

OECD forlader – modsat 'vismændene' – lønsprednings-strategien som middel til forbedret konkurrenceevne til fordel for uddannelsesstrategien.

På 10. år følger LO fremgangsmåden: 'Jobfest frem for lønfest'.

Nyrup-regeringen indgår finanslovsforlig med SF og Enhedslisten – hvorefter der fra den borgerlige presses side indledes en hetz mod CD, som derefter forlader regeringen, eftersom CD havde lovet at bekæmpe venstrefløjen, inden partiet trådte ind i regeringen.

Arbejds miljø

1873-1949

1873:

Arbejderbeskyttelseslov for børn og unge. Først efter deres 10. år må de arbejde 6 timer i fabrikker og større værksteder. Unge mellem 14-18 år må 'kun' arbejde i 10 timer. Til at kontrollere lovens overholdelse overalt i landet ansættes to – to – fabriksinspektører.

1889:

Maskinbeskyttelsesloven. Som det første land forlanger Danmark, at der skal følge sikkerheds-anordninger med maskinerne

1898:

Ulykkesforsikringslov – dog kun for det farlige arbejde, jf. 1916.

1901:

Fabriksloven, den første egentlige arbejderbeskyttelseslov. Først i 1954 dækkes arbejdet i bygge- og anlægssektoren, butik og kontor og landbruget af en arbejderbeskyttelseslov.

1913:

Revision af Fabriksloven. Omsider forbud mod børnearbejde i fabrikker og større værksteder. men kun der. Overvejelser om at medinddrage forebyggelse af erhvervssygdomme. Det skete først med 1975-arbejds miljøloven.

1916:

Generel ulykkesforsikringslov.

1938:

En betænkning om en generel arbejderbeskyttelseslov foreslår bl.a. forbud mod akkordarbejde i forbindelse med særligt ulykkesfremkaldende arbejde og mod ikke samfundsnødvendigt eller teknisk betinget natarbejde.

1946:

Venstre, de Konservative, de Radikale og DA får udskudt vedtagelsen af en generel arbejderbeskyttelseslov til 1954.

Venstre og de Konservative modsætter sig nedbringelse af karenstiden for ulykkesforsikringsdagpenge fra 13 uger til 1 uge.

1949:

Den socialdemokratiske regering nedsætter karenstiden for ulykkesforsikringsdagpengene fra 13 uger til 1 uge.

1950-1975

1954:

Første alle omfattende arbejderbeskyttelseslov. Socialdemokratiet og DsF havde ønsket en lov. Men Venstre, de Konservative og de Radikale får den opdelt i 3 love omfattende hhv.: Industri og bygge-anlæg, HK-området og landbrug, skovbrug og gartneri. Loven bliver på borgerlig foranledning præget af utallige forbehold og forsigtige formuleringer. 1938-betænkningens forslag om forbud mod akkordaflønnning ved farligt arbejde og forbud mod ikke teknisk eller samfundsbetingsbetet natarbejde kunne ikke få borgerlig tilslutning.

Oprettelse af en Arbejderbeskyttelsesfond og af Statens institut for arbejdshygiejne; SIFA.

1959:

Revision af Ulykkesforsikringsloven. Forhøjede dagpenge. Flere sygdomme anerkendes som erhvervsbetingede. Arbejdsgiveren får anmeldelsespligt, ligesom lægerne havde haft det siden 1954.

1965:

Første større danske arbejdsmiljøundersøgelse – af svejseres helbred afslører ingen risici! (jf. 1971).

1967:

LO nedsætter et arbejderbeskyttelsessekretariat.

1971:

LO' s kongres beklager det ofte høje arbejdstempo. I 1970 til 1971 var der sket en markant forhøjelse af antallet af invalidepensionister.

TV-udsendelsen 'En arbejders liv er penge værd for andre' – på basis af SiD's pjece "Et nyt og bedre arbejdsmiljø" og en dobbeltkronik i Politiken den 30. oktober og den 5. november 1970 – sætter omsider den 2. august 1971 gang i en bred arbejdsmiljødebat, efter at debatten om det ydre miljø var gået i gang et par år tidligere.

En række medicin- og sociologistuderende udsender arbejdsmiljørapporter. En af dem afslører helbredsrisici for svejsere (jf. 1965).

LO og visse af de større forbund opretter særlige arbejdsmiljøafdelinger.

Bekendtgørelse om oprettelsen af sikkerhedsorganisation på stationære arbejdspladser med over 5 ansatte.

Sikkerhedsrepræsentanterne får tillidsrepræsentantbeskyttelse.

1972:

En arbejdsministeriel "Arbejdsmiljøgruppe" undersøger arbejdsvilkårene for ca. 7.000 LO medlemmer i en stor spørgeskemaundersøgelse. Denne 'Arbejdsmiljøgruppe' foreslår bl.a., at der burde indføres økonomiske incitamentter – f.eks. via forsikringssystemet – m.h.p. forbedring af arbejdsmiljøet. Forslaget blev først realiseret 25 år senere.

Bekendtgørelse om oprettelse af sikkerhedsudvalg på virksomhederne.

1974:

Forberedelse til revision af Ulykkesforsikringsloven.

1975:

Arbejderbeskyttelseslovene fra 1954 erstattes af en Arbejdsmiljølov i 1975 med ikrafttrædelse to år senere. Nu gennemføres omsider de planer, man havde i 1913 om forebyggelse af erhvervssygdomme i form af "det udvidede sundhedsbegreb", ligesom der træffes beslutning om oprettelse af en bedriftssundhedstjeneste (BST) og branchesikkerhedsråd (BSR).

1976-1985

1977:

Ulykkesforsikringsloven erstattes af en Arbejdsskadelov.

Bedriftssundhedstjenesterne (BST) sættes i værk.

1979:

Det går trægt med at få vedtaget de bekendtgørelser, som skal udfylde Arbejds miljøloven.

Den borgerlige regering kræver i forbindelse med det såkaldte Påskeforlig økonomiske_konsekvensberegninger gennemført, før Arbejds miljølovens bekendtgørelser sættes i værk.

Som modtræk kræver LO samfundsøkonomiske beregninger af konsekvenserne af et dårligt arbejdsmiljø. Det viste sig ved senere (1978) beregninger fra Arbejdstilsynets side, at de beløb til 30 mia. kr. om året.

1981:

Det går trægt med at få etableret bedriftssundhedstjenester (BST) og branchesikkerhedsråd (BSR) – så trægt at LO 'overvejer sin fortsatte deltagelse' i udvalgsarbejdet.

1982:

Schlüter-regeringen udskyder iværksættelsen af Arbejds miljølovens manglende bekendtgørelser – f.eks. om arbejdsstedets indretning og arbejdets udførelse.

1984:

Støjgrænsen på arbejdspladserne var blevet sat ned til 85 dB (A) i Norge og Sverige. Men de borgerlige går imod en sådan grænse i Danmark. Den danske støjgrænse forbliver på 90 dB (A) helt frem til efter regeringsskiftet i 1993 fra Schlüter til Nyrup (jf. også indgrebet mod 'symaskinesyndromet', 1991) – 22 år efter, at de første løfter om en nedsættelse af støjniveauet til 85db(A) var blevet givet.

LO gennemfører en undersøgelse af godt 2.000 sikkerhedsrepræsentanternes vilkår.

1986-1995

1986:

LO kræver fuld lønkomensation i tilfælde af arbejdsskade.

De borgerlige – inkl. Det radikale Venstre – afviser et forslag fra Socialdemokratiet og SF om, at arbejdsbetinget sygdom ikke bør medregnes til de maksimale 120 årlige sygedage.

De borgerlige afviser også, at erhvervsbetingede fosterskader skal kunne omfattes af Arbejdsskadeloven.

1987:

Arbejdstilsynet godtgør i en undersøgelse, at arbejdsmiljøskader årligt koster det danske samfund ca. 30 mia. kr.

Socialdemokratiet foreslår samme arbejdsmiljøbestemmelser for søfolk, som dem der gælder på land. De borgerlige afviser. Først i 1992 udarbejdes et regulativ for sikkerheden til søs.

Socialdemokratiet får af Folketingets borgerlige flertal afvist en dagsorden mod brug af asbest.

Revision af Arbejdsskadeloven.

1988:

Socialdemokratiet kan ikke få de borgerlige med på mærkning af 220 særligt kræftfremkaldende stoffer.

1989:

Socialdemokratiet kræver mærkning af i det mindste 34 særligt kræftfremkaldende stoffer – stadig uden borgerlig støtte.

Sikringsstyrelsen tager navneforandring til Arbejdsskadestyrelsen.

1990:

LO fremlægger en rapport om 'Arbejdspladserne og det ydre miljø' .

12 børn og unge dør årligt pga. arbejdsulykker. Arbejdstilsynet gennemfører en større undersøgelse, som viser, at der på 40 pct. af de undersøgte virksomheder arbejdede unge under 18 år.

1991:

LO foreslår en stramning af Arbejdsmiljøloven m.h.p. særlig beskyttelse af de unge på arbejdsmarkedet.

LO foreslår endvidere nedsættelse af en kommission, der skal vurdere omfanget af de unges arbejde.

Socialdemokratiet foreslår 'symaskinesyndromet' optaget på Erhvervssygdomslisten. Det sker først i 1993 efter skiftet til Nyrup-regeringen (jf. støjgrænsen, 1984).

Socialdemokratiet får vedtaget en dagsorden om imødegåelse af helbredsskader som følge af ensidigt gentaget arbejde, EGA.

1992:

EF-direktiv om lavalder for børns erhvervsarbejde på 13 år. Det møder kritik fra borgerlig side.

Mindre end halvdelen af arbejdsulykkerne anmeldes til Arbejdstilsynet. Anmeldelserne mangler især for landbruget.

Socialdemokratiet foreslår fængsel i op til 2 år ved overtrædelse af Arbejds miljøloven. Bøder skal udformes i forhold til den økonomiske gevinst, arbejdsgiveren har haft ved ikke at overholde Arbejds miljøloven (jf. 1994).

Dramatisk stigning af antallet af tilmeldelser fra LO' s jobpatruljer til Arbejdstilsynet.

Der oprettes et Søfartens Miljøråd.

1993:

Nyrup-regeringen fremlægger en plan til bekæmpelse af det ensidigt gentagede arbejde, EGA.

Efter næsten 20 års forhandlinger bliver støjgrænsen omsider sænket fra 90 til 85 dB(A), således som den allerede længe havde været det i de øvrige nordiske lande.

LO prøver at få en kemikalierregulering igennem via EU.

Arbejdstilsynet udsender et debatoplæg vedrørende Rent arbejdsmiljø år 2005.

LO og Arbejderbevægelsens Erhvervsråd bliver repræsenteret i Miljøstyringsrådet.

1994:

Efter mange års forhandlinger går DA omsider med til en regulering af det psykiske arbejdsmiljø.

Nyrup-regeringen foreslår en graduering af arbejdsskadepræmierne efter risikoen for arbejdsulykker eller erhvervsskader (jf. 1992).

1995:

LO nedsætter et miljøforum m.h.p. vurdering af ydre miljøproblemer.

Nyrup-regeringen forslår det ensidigt gentagede arbejde skal halveres inden år 2000.

Et projekt arbejdspladsvurdering, APV-projektet iværksættes fra Arbejdstilsynets side.

Pludselige løfteskader optages i Arbejdsskadeloven

Arbejdsretlige forhold

1872-1900

1872:

Socialdemokratiets grundlægger, Louis Pio foreslår, at der oprettes 'forligskommissioner, der kan udjævne tvistigheder i arbejdssager', dvs. forløbere for den arbejdsret, som vi kender i dag. Forslaget skulle fremlægges ved det første socialdemokratiske friluftsmøde på Blegdammens Fælled, nu Fælledparken i København. Dette møde – og alle andre socialdemokratiske friluftsmøder i København – forbydes imidlertid af politiet, og Pio, Brix og Geleff arresteres. Det fører til Slaget på Fælleden.

1898:

De samvirkende Fagforbund, DsF og DA opretter Fællesudvalget til Afgørelse af Arbejdsstridigheder – en forløber for vore dages Arbejdsret – og enes om, at ingen arbejdskamp bør gennemføres, før den har været drøftet i 'Fællesudvalget'.

1899:

Fra den 24. maj til begyndelsen af september lockouter DA først 30.000, så 10.000 i godt 3 mdr. og til sidst næsten 10.000, dvs. efterhånden næsten 2/3 af DsF's ca. 70.000 medlemmer – uden, at denne lockout blev forelagt Fællesudvalget.

Storlockouten afsluttes med et forlig: Septemberforliget – kaldet 'arbejdsmarkedets grundlov'. De to hovedorganisationer godkender 'hinandens berettigelse'. DA anerkender arbejdernes organisationsret – 50 år efter, at denne ret var blevet grundlovssikret. Forliget holder til 1960, hvor det afløses af Hovedaftalen.

I §2 erkendte DA og DsF 'hinandens berettigelse til henholdsvis at dekretere eller godkende arbejdsstandsning'. Den ene organisation skulle give den anden et varsel på først 14 og derefter 7 dage. Det var således slut med den spontane aktion. Endelig fastslog §2 den såkaldte fredspligt: 'Enhver af parterne forpligter sig til ikke at godkende eller understøtte nogen strejke eller lockout, såfremt den er etableret i strid med ovenstående bestemmelser'.

Septemberforligets kendteste og mest forkætrede bestemmelse blev §4 om 'arbejdsgiverens ret til at lede og fordele arbejdet samt til at anvende den efter deres skøn til enhver tid passende arbejdskraft'. Ved efterfølgende revisioner er bestemmelsen søgt sprogligt mildnet fra LO's side.

I §7 blev 'boycotting' forbudt for begge parter – men dog ikke hermed undgået. For arbejdsgiverne betyder 'boycotting' , at en arbejder sættes på den sorte liste, dvs. nægtes ansættelse, mens det for fagbevægelsen betyder en arbejdskraftsmæssig eller anden form for blokering af en virksomhed.

Af §9 fremgik det, at den enkelte arbejder ikke måtte lægges hindringer i vejen 'for at benytte sin naturlige ret til at udføre så meget og så godt arbejde, som hans evne og uddannelse tillader ham' – en bestemmelse, der senere blev udbygget med særlige aftaler om fremme af produktiviteten og med en overordnet rammeaftale mellem LO og DA i 1963.

Af Septemberforligets 13. og sidste paragraf fremgik det, at ingen af DA' s eller DsF's medlemsorganisationer kunne 'løse sig fra (forligets) forpligtelser' ved at melde sig ud af de to hovedorganisationer. Klassekampen var blevet lagt i faste rammer.

1900:

Etablering af Den permanente Voldgiftsret, der kun kunne pådømme overtrædelser af Septemberforliget.

Fagforbundene lod i årene efter Septemberforliget som om 'fredspligten' udelukkende gjaldt mellem DsF(LO) og DA. Der var således en del uro på arbejdsmarkedet.

1901-1959

1908:

En typografstrejke i 1908 var anledningen til nedsættelse af det såkaldte Augustudvalg.

1910:

Det førte i 1910 til vedtagelsen af Norm for Regler for Behandling af faglig Strid (Normen). Den fastsætter regler for, hvordan parterne kan søge uoverensstemmelser bilagt, idet der skelnes mellem interessekonflikter – ved indgåelse eller fornyelse af overenskomster, kun i disse tilfælde må der gennemføres strejker eller lockout – og retskonflikter. Disse konflikter opstår dels ved fortolkning af overenskomster, som afgøres ved faglig voldgift og dels ved brud på overenskomster, der skulle afgøres af den ligeledes i 1910 oprettede faste Voldgiftsret (fra 1964: Arbejdsretten), som kunne pådømme enhver DA/DsF-overenskomstovertrædelse. Først fra 1973 kunne sager vedr. kollektive

aftaler inden for FTF- og AC-området behandles af Arbejdsretten. Endelig blev der oprettet en forligsinstitution med den opgave at mindske risikoen for konflikter.

1919: Flertal på DsF's generalforsamling for en revision af Septemberforliget.

1926:

Højesteret dømmer fagbevægelsen – Landarbejder-, Arbejdsmandsforbundet og DsF – for at anvende fysisk blokade overfor gårdejere i Kolindsund på Djursland, som ikke ville videreføre en overenskomst – efter, at fagbevægelsen året før havde fået ret til at bruge blokadevåbnet af Landsretten (jf. 1977). Herefter er som oftest kun det faglige blokadevåben anvendeligt.

1929:

Venstre-regeringen Madsen-Mygdal gennemfører bødestraf på op til 100.000 kr. (svarende til godt 2 mio. kr. i dagens mønt) eller fængselsstraf for iværksættelse af alle andre former for faglige aktioner end lovligt varslede strejker/lockouter: 'Tugthusloven'.

1931:

Atter krav om revision af Septemberforliget.

Forligsmanden sammenkæder uden lovhjemmel de enkelte overenskomstresultater (jf. 1934), da et enkelt lille forbund – Skotøjsarbejderforbundet – til slut strejker alene.

1934:

Revision af Forligsmandsloven – bl.a. sammenkædningsregler, som sikrer imod, at få eller et enkelt forbund (jf. Skotøjsarbejderforbundet 1931) kan hindre en samlet overenskomstvedtagelse.

For første gang anvendes tvungen voldgift i forbindelse med en ellers lovligt varslet slagteristrejke. Regeringen frygter at miste markedsandele i England, hvor Dominions-lande, som Canada og New Zealand stod på spring til at overtage det danske landbrugsmarked i England.

1936:

Da og DsF aftaler nye forhandlingsregler, der sikrer fælles udløbstid for alle overenskomster.

1937:

For første gang ophøjes et forkastet overenskomstforslag til lov.

1940:

Lov om Arbejdsforhold, dvs. en permanent tvungen voldgift, der fastholdes under hele Besættelsen og bruges til at holde arbejdernes lønninger nede – samtidig med, at landbruget sætter sine priser voldsomt i vejret. Venstremanden prof. Thorkil Kristensen, den senere finansminister, var en af de tre voldgiftsmænd i Arbejds- og Forligsnævnet, etableret i kraft af Lov om Arbejdsforhold og udpeget efter krav fra Venstre.

1945:

Lov om Arbejdsforhold udløber og ophæves. Socialdemokratiet og Fagbevægelsen havde ønsket loven ophævet straks ved Befrielsen. Men det afviste de borgerlige.

1956:

Både DsF og DA tager afstand fra et Radikalt forslag om permanent tvungen voldgift.

En Arbejdsretskommission nedsættes (efter 1956-strejkerne).

1960-1997

1960:

Septemberforliget erstattes af Hovedaftalen. Et afskedigelsesnævn oprettes. Erstatning svarende til 13 ugers løn ved ubegrundet fyring (jf. 1973).

1963:

Arbejdsretskommissionen offentliggør sin betænkning.

1964:

Den faste Voldgiftsret skifter navn til Arbejdsretten.

1965:

De Radikale foreslår atter permanent tvungen voldgift og får nu støtte af Venstre.

1967:

De tre sidste karensgange for arbejdsløse forsvinder.

1968:

LO opsiges Hovedaftalen, men opsigelsen realiseres først i 1973.

1970:

“Kronestrejkerne” i metalindustrien (1 kr. mere i timen) udløser forhøjet bod – en bod, der ellers i forvejen var blevet skærpet.

1972:

Ophævelse af karensdagen i forbindelse med Dagpengereformen. Venstre, de Radikale og de Konservative stemmer imod (jf. 1983).

1973:

Debat om Arbejdsretten fører i 1973 til en revision med bodsfrihed i op til 2 døgn i tilfælde af “uheldige” trivselsmæssige faktorer. Alle brud på kollektive aftaler inddrages nu under Arbejdsretten – ikke kun LO/DA områdets.

1973:

1. revision af Hovedaftalen af 1960. Nu mulighed for 26 ugers erstatning mod tidligere 13 uger ved uberettiget firing.

1976:

Venstre ønsker to døgn bodsfriholdelsen afskaffet.

1977:

BT-konflikten fører til stramning af et cirkulære om fysiske blokader (jf. 1926) fortsat ikke at forveksle med faglige blokader).

1981:

2. revision af Hovedaftalen af 1960. Nu mulighed for genansættelse i tilfælde af usaglige fyringer (jf. 1973). Erstatningsbeløbet forhøjes fra 26 til 39 ugers løn, og 18 års grænsen slettes.

1983:

Karensdagen for syge genindføres af den borgerlige Schlüter-regering, skønt det af DA' s sygestatistik fremgår, at sygeligheden for kvindelige arbejder i Københavnerområdet var 5 gange højere end mandlige funktionærer.

1986:

3. revision af Hovedaftalen. Afskedigelser kan nu kun effektueres efter fagretlig behandling.

1987:

Karensdagen ophæves atter (jf. 1983) af den borgerlige regering.

1989:

LO foreslår udvidet ret til arbejdsstandsning på grundlag af arbejdsmiljøhensyn og fjernelse af bodsystemet.

Men Arbejdsretten forhøjer på dette tidspunkt atter bøderne, så de f.eks. langt overgår, hvad arbejdsgiverne kan idømmes af bøder i forbindelse med overtrædelse af Arbejdsmiljø- og Miljøloven.

Endvidere foreslår LO, at der gennemføres faglig voldgift i tilfælde af uenighed om ændring af arbejdstiden.

1992:

4. revision af Hovedaftalen. Forbedrede muligheder for genansættelse og forhøjede erstatninger ved uretmæssige afskedigelser – fra 39 til 52 ugers løn.

1993:

DA modsætter sig en samlet lovgivning om lønmodtagernes retsstilling på arbejdsmarkedet.

1997:

Revision af Arbejdsretsloven, således at den kom på linje med Den europæiske Menneskerettighedskonvention.

Arbejdsstandsninger

1925-1979

Oversigten omfatter kun år med arbejdsstandsninger af særlig stort omfang

År:	Tabte arbejdsdage:
1925:	4.139.000
1936	2.946.000
1946	1.842.000
1956	1.087.000
1961	2.308.000
1973	3.670.000
1976	185.400
1977	219.900
1978	103.200
1979	88.800

1980-2009

Oversigten omfatter kun år med arbejdsstandsninger af særlig stort omfang

År	Tabte arbejdsdage
1980	129.200
1981	384.700
1982	66.500
1983	57.400
1984	94.700
1985	2.037.700
1986	49.700
1987	67.200
1988	76.300
1989	32.555
1990	100.970
1991	73.480
1992	47.500
1993	113.700
1994	75.000
1995	163.000
1996	52.858
1997	101.700
1998	3.173.000
1999	91.800
2000	124.800
2001	124.800
2002	193.600
2003	55.100
2004	76.400
2005	51.300
2006	85.900
2007	91.700
2008	1.869.100
2009	15.000

Arbejdstid

1871-1919

I 1870'erne og 1880'erne strakte arbejdstiden sig i almindelighed fra kl. 6. til kl. 19.00 – for ikke få dog endnu længere.

1871:

De københavnske murere strejker for at få forkortet deres arbejdstid med 1 time. Murermestrene afviser. Det fører til Slaget på Fælled.

1890:

De københavnske murere strejker atter – og atter uden held – for at få forkortet deres arbejdstid (jf. 1919).

1891:

Socialdemokratiets 3 medlemmer af Folketinget foreslår lovgivning om 8 timers arbejdsdag. Herefter fremsætter partiet lovforslaget hvert år frem til 1920 – hvor 8-timersdagen indføres en DsF/DA-aftale – og i 1924, hvor Socialdemokratiet for første gang danner regering. Men der har aldrig kunnet lovgives om 8 timers arbejdsdag i Danmark pga. de borgerlige partiers og DA's modstand.

1906:

Typograferne indgår en 8 årig overenskomst om 8 timers arbejdsdag fra 1910.

1918:

8 timers arbejdsdag indføres i Københavns kommune – hvor Socialdemokratiet nu har flertal – og i staten.

De københavnske murere og jord- og betonarbejdere strejker for at få gennemført 'engelsk uge', dvs. weekend. De idømmes en høj bod og lader deres fagforening gå fallit. I 1919 danner de en ny fagforening: Murerne Fagforening for København og Omegn.

1919:

De københavnske bygningsarbejdere strejker for at få indført 8 timers arbejdsdagen (jf. 1872 og 1890) Murerne lockoutes.

Den 17. maj indgås en aftale mellem DsF og DA om 8 timers arbejdsdag fra 1. januar 1920. Søfolkene mister deres 8 timers arbejdsdag i 1920 pga. en strejke og får den først igen i 1945. Landarbejderne får først 8 timers arbejdsdag i 1958.

De første krav om sommerferie rejses.

På det første ILO-møde i Washington (ILO, Den internationale Arbejdsorganisation dannet efter I. verdenskrig i et forsøg på at undgå, at arbejdsgiverne konkurrerer på 'social dumping', dvs. ved at hindre eller svække fagbevægelsens krav og arbejdsmarkedslovgivningen) enes såvel fagbevægelsens som arbejdgivernes og regeringens repræsentanter om indførelse af 8 timers arbejdsdagen. Men DA undsiger sidenhen aftalen, ja man søger endog ved overenskomstforhandlingerne 1921-22 at få 8 timers overenskomsten fjernet.

1920-2010

1924:

Den første socialdemokratiske regering fremsætter lovforslag om 8-timers arbejdsdag – uden held.

1931:

Krav om indførelse af 40-timers ugen pga. den høje arbejdsløshed. – Det sker først i 1974.

1937:

Lov om forbud mod overarbejde. Venstre og de Konservative går imod.

1940:

Lov om midlertidig fordeling af arbejdet i anledning af den tyske besættelse af Danmark.

1945:

Fagbevægelsen kræver 40 timers arbejdsuge.

1958:

Ved overenskomstforhandlingerne aftales en arbejdstidsnedsættelse på 3 timer over 3 år 1958 – 60. Herefter skifter overenskomstforhandlingerne fra de lige til de ulige år.

1966:

44 timers arbejdsuge.

1967:

5 dages ugen en realitet.

1968:

42 1/2 times arbejdsuge.

1971:

41 3/4 times arbejdsuge.

1974:

40 timers arbejdsuge. Hele lørdagen bliver nu fridag for flere og flere.

1987:

39 timers arbejdsuge.

1987-90:

37 timers arbejdsuge med en halv time pr. år.

2010:

S og SF fremlagde i deres plan for fremtidig dansk økonomi "Fair Løsning" forslag om, at danskerne øger arbejdstiden med gennemsnitligt 12 minutter om dagen. Formålet er at finde midler til at bekæmpe de voldsomme efterdønninger af finanskrisen, der tog fart i 2008. Forslaget blev bakket op af LO.

Boligpolitik

1886-1929

1886:

Det første lovforslag, som de to første socialdemokratiske medlemmer af Folketinget fremsætter, drejer sig om: sanering og billige lån til opførelse af arbejderboliger – og om indskrænkning af tab af stemmeretten ved modtagelse af fattig(bistands)hjælp.

1916:

En boligkommission nedsættes m.h.p. opførelse af almennyttigt byggeri og belysning af bolignøden. Den afgiver betænkning i 1919.

1918:

En huslejelov vedtages. Herefter kan kommunalbestyrelserne i København og købstæderne nedsætte huslejenævn, der skal kontrollere huslejestigningerne.

1921:

Et nyt fremstød (jf. 1916) af en række 'socialt interesserede' foretages m.h.p. afhjælpning af bolignøden. Ved en afgift på boliger taget i brug før 1916 og ubebyggede grunde skulle der opsamles midler i en boligfond m.h.p. opførelse af billigere boliger til mindre bemidlede og nedsættelse af huslejen i allerede opførte boliger. Socialdemokratiet og de Radikale fremlægger forslaget i Folketinget. Men pga. modstand fra Konservative repræsentanter for grundejerne, må planen opgives, da Venstre – som oprindeligt støttede – springer fra. Selv Berlingske Tidende kritiserer Venstre og de Konservative.

1922:

Venstre og de Konservative fjerner stats- og kommunetilskuddet til det sociale boligbyggeri (boligforeningerne).

1923:

Venstre-regeringen foreslår huslejereguleringen fjernet over 2 år, men erkender nødvendigheden af en boligfond. En sådan etableres.

1924:

Den socialdemokratiske regering foreslår huslejereguleringen opretholdt, så længe der er bolignød. De Konservative accepterer det for Københavns vedkommende, mens Venstre vil have reguleringen fjernet overalt.

1926:

Venstre og de Konservative afviser flere bevillinger til den statsboligfond, som Venstre-regeringen etablerede i 1923 med støtte af de Konservative og naturligvis af Socialdemokratiet og de Radikale.

1930-1969

1930-32:

SR-regeringen søger at få lovgivet om offentlig støtte til boligbyggeriet. Både Venstre og de Konservative går imod.

1933:

Kanslergadeforliget mellem Socialdemokratiet, de Radikale og Venstre indeholder bl.a. lovgivning om ydelse af stats- og kommunelån og kommunelån til boliger i byerne og på landet. Det blev grundlaget for den senere boligstøttelovgivning. De Konservative stemmer imod.

1936:

Landstingsflertallet bestående Venstre og de Konservative hindrer en udvidet støtte til boligbyggeriet.

1938:

Efter at have mistet sit flertal i Landstinget må Venstre og de Konservative bøje sig for en videreførelse af 1933-boligstøttelovgivningen. Venstre og de Konservative stemmer ligefrem for denne lovgivning.

1939:

Indførelse af huslejestop i forbindelse med II verdenskrigs udbrud.

1940:

Supplering af 1938-boligstøttelovens muligheder for at sikre et vist fortsat byggeri under Besættelsen.

1942:

Ny supplerings af 1938-boligstøtteloven.

1946:

Ny supplerings af 1938-boligstøtteloven.

1947:

Den socialdemokratiske regering opretter et boligministerium til afhjælpning af tidens alvorligste sociale problem: bolignøden.

1950:

Vinterbyggeri og nedsættelse af en saneringskommission – 64 år efter det socialdemokratiske saneringsforslag fra 1886.

1951:

VK-regeringen gennemfører de første lempelser i huslejestoppet af 1939.

VK-regeringen forringer Boligstøttelovene af 1946.

1958:

Venstre og de Konservative går imod en revision af husleje- og boligstøttelovgivningen.

1963:

I et forsøg på at sikre, at ikke alle samfundsskabte jordværdistigninger (3 mio. kr. i timen!) går i private lommer og at fastholde dansk jord på danske hænder i tilfælde af en dansk EF-tilslutning fremlægger SR-regeringen en række 'jordlove'. Venstre og de Konservative kræver og får en folkeafstemning. 2/3 stemmer imod – heraf mange nybagte parcelhusejere blandt LO's medlemmer, skønt lovforslagene ikke vedrørte almindelige parcelhusgrunde.

1965:

Arbejderbevægelsens boligorganisationer m.fl. foreslår, at lejeforhøjelserne i den gamle boligmasse opsamles i en boligfond m.h.p. nedbringelse af lejen i det nye byggeri.

1966:

SVKR-boligforliget: Bolig- og rentesikring, forhøjet lejeværdi (der aldrig gennemførtes, jf. 1971) og udstykning af ejerlejligheder – også i den gamle boligmasse, hvad Socialdemokratiet forgæves prøvede at hindre.

1968:

VKR-regeringen indfører rentelån til erstatning for rentesikringsordningen fra 1966.

1971-2009

1971:

VKR-regeringen løber fra løftet fra 1966-boligforliget om forhøjet lejeværdi (jf. 1973).

1972:

Venstre, de Konservative og de Radikale udebliver fra et socialdemokratisk møde om fastlæggelsen af den langsigtede boligpolitik.

1973:

Venstre, de Konservative og de Radikale løber endnu engang fra løftet om lejeværdiforhøjelser (jf. 1971).

Venstre ønsker et frit boligmarked.

Boligminister Svend Jakobsen (S) mener, at lejeværdi-beskatningen vil blive afskaffet på længere sigt. Det skete under Nyrup-regeringen i 1998, hvor en ejendomsskat trådte i stedet.

1974:

Socialdemokratiet, Venstre, de Konservative, de Radikale, CD og Kristeligt Folkeparti indgår et boligforlig. 40.000 boliger skal bygges om året. Enighed om afvikling af lejeværdi-beskatningen og begrænsning af rentefradragsretten (jf. 1986).

1975:

Indgreb overfor meget store huslejestigninger i de private udlejningsejendomme.

1976:

Arbejderbevægelsen udsender en boligpolitisk hvidbog. Her foreslås: en statslig styret låneordning for alt byggeri, opførelse af 40.000 boliger om året, udvidelse af boligsikringen til også at gælde for husejere med lav indkomst, indskrænkning af rentefradragsretten og forhøjet kapitalvindingskat.

De Radikale får gjort ejerlejlighedsudstykningsloven helt fri.

1981:

De borgerlige får udskudt en byfornyelsesreform, som de undlader at gennemføre, da de selv kommer til regeringsmagten året efter (jf. 1991). skønt den også kunne have forbedret beskæftigelsen.

1983:

Schlüter-regeringen nedsætter tilskuddene til det almennyttige byggeri (jf. 1985).

1984:

Ca. 500.000 boliger er utidssvarende, og der er stor mangel på ungdoms- og ældreboliger ifølge Arbejderbevægelsens boligorganisationer, Hvidbogsudvalget (1976).

1985:

Den borgerlige regering udskyder den 18. almindelige vurdering fra 1985 til 1986 (jf. 1990).

Nye begrænsninger i det almennyttige byggeri (jf. 1983 og 1989).

Ølgaard-udvalget foreslår forhøjelse af huslejen i 1930/1980-boligerne til 1982/83-niveauet. LO afviser forslaget af fordelingspolitiske grunde.

1986:

Den borgerlige regering gør det sværere at optage kreditforeningslån og forringer rentefradraget med 23 pct. i forbindelse med den såkaldte 'kartoffelkur'. Mange parcelhuse går på tvangsauktion i 1987 og 1988.

1989:

Det fremgår af et boligpolitisk oplæg fra KVR-regeringen, at der skal gennemføres store huslejestigninger i de ældre udlejningsejendomme, en beskæring af boligstøtten og af kvoten for det almennyttige byggeri (jf. 1985). Regeringen ønsker et 'frit boligmarked'.

1990:

Den borgerlige regering udskyder den 19. alm. vurdering fra 1990 til 1992 (jf. 1985).

Efter at have forringet vilkårene for det almennyttige byggeri (jf. 1983, 1985 og 1989) gennemfører den borgerlige regering et bortfald for stempel- og

tinglysningsafgifterne for tvangsauktionstruede parcelhuse, ligesom den indfører mulighed for optagelse af 30 årige lån.

1991:

Selv et flertal af Venstrefolk er ifølge en opinionsundersøgelse i dagbladet Børsen imod et frit boligmarked! Kun blandt de Konservative er der et lille flertal.

Socialdemokratiet får gennemført tilskud til bygningsvedligeholdelse og øget tilskud til byfornyelse (jf. 1981).

Finanslovsforslaget fra Venstre og de Konservative indeholder en nedsættelse af kvoten for det almennyttige byggeri med 1/3 (jf. 1990).

1992:

Arbejderbevægelsens boligpolitiske Hvidbogsudvalg (1976) offentliggør en rapport vedr. forbedret byfornyelse og boligvedligeholdelse.

I deres finanslovsforslag ønsker KV-regeringen yderligere en halvering af byggekvoten for det almennyttige byggeri (jf. 1991).

1993:

Nyrup-regeringen fremlægger en boligpakke, der bl.a. indeholder øget støtte til det almennyttige byggeri.

1994:

Nedsættelse af lejeværdien fra 2,5 til 2,0 pct. og 7,5 til 6,0 pct. hhv. under og over en ejendomsværdi på 1,4 mio. kr.

Der indføres årlige ejendomsvurderinger.

2004:

Folketinget vedtog en 3-årig forsøgsordning med salg af almene familieboliger. Forsøgsperioden blev forlænget med 1. år fra 1. juli 2008 til og med den 31. december 2009. Der er foretaget en evaluering af ordningen, rapporten "Evaluering af salg af almene familieboliger som ejerboliger", der blev offentliggjort 2008.

2005:

Folketinget vedtog endvidere en tidsbegrænset salgsordning ved siden af forsøgsordningen. Ifølge ordningen kan kommunen og boligorganisationen i

fællesskab ansøge Socialministeriet om salg af almene familieboliger i problemramte afdelinger.

2009:

Regeringen indgik en boligaftale med Dansk Folkeparti og Det Radikale Venstre om den almene sektors styring og finansiering Aftalen omfatter følgende elementer:

Ny styringsmodel

Nedsat startleje

Nye energikrav og fremme af totaløkonomi

Forhøjelse af maksimumsbeløb

Nye instrumenter i ghettoindsatsen

Afbureaukratisering og forenkling.

Den nye boligaftale gør det billigere at bo i almene boliger og samtidig lemper det de økonomiske krav til kommunerne, når de skal investere i nye almene boliger.

Samtidig betyder forliget skærpede krav til, at de kommende almene boliger skal være energivenlige.

Aftalen følger op på boligaftalen 2006, som partierne indgik den 5. november 2005.

Her blev det aftalt at igangsætte et udvalgsarbejde om den fremtidige styring af det almene byggeri. Udvalgsarbejdet har resulteret i to rapporter, en om 'Den almene boligsektors styring' (2008) og en om 'Den almene boligsektors finansiering' (2009). Rapporterne har dannet en del af grundlaget for forhandlingerne. I forlængelse af boligaftalen vil der snarest blive fremsat lovforslag med henblik på vedtagelse i denne folketingsamling.

Ferie

1919-2006

1919:

Første krav om ferie i forbindelse med overenskomstforhandlinger.

1920'erne:

Det lykkes arbejderne på enkelte virksomheder at få 3 dages årlig ferie.

1931:

Halvdelen af DsF's medlemmer får 1 uges ferie ved overenskomstforhandlingerne.

1936:

Endnu en del af DsF's medlemmer får ved overenskomstforhandlingerne sommerferie med løn.

1938:

Ferielov giver alle lønmodtagere 2 ugers ferie. Venstre og de Konservative stemmer imod.

Arbejderbevægelsen opretter Dansk Folkeferie.

1948:

Nedsættelse af en feriekommision.

1951:

Dansk Folke Ferie trues af lukning. Fhv. statsminister Hans Hedtoft får overtalt VK-regeringen til en videreførelse.

1952:

Den 3. ferieuge gennemføres ved overenskomstforhandlingerne fra 1953. Et flertal af feriekommisionen havde anbefalet indførelse af den 3. ferieuge. DA gik imod. Da også Venstre, de Konservative og de Radikale gik imod, besluttede LO at prøve overenskomstvejen, og det lykkes i 1952.

1971:

4. ferieuge fra 1973.

1979:

5. ferieuge, vedtages og gennemføres samme år.

1984:

Socialdemokratiet foreslår, at medhjælpere skal have ferie efter Ferieloven i stedet for efter Medhjælperloven. Sammenslutningen af Landbrugets Arbejdsgivere, SALA og Venstre går imod.

1990:

SALA modsætter sig, at medhjælpere bliver omfattet af Ferieloven – og så gør Venstre det også!

1995:

1. april 1995 indføres begrebet omsorgsdage. I forbindelse med fødsel/adoption pr. 1. april 1995 eller senere opnår såvel en mor som en far ret til 10 omsorgsdage pr. fødsel/adoption. Samtidig indføres ret til løn i forbindelse med fravær til graviditetsundersøgelser, der kun kan foregå i arbejdstiden.

1997 :

Reglerne om omsorgsdage ændres således, at der opnås ret til 10 dage *pr. barn*. Ændringen omfatter ansatte, der får børn den 1. april 1997 eller senere. ’

1999:

Ansatte, der holder udvidet fædreorlov i 25. og 26. uge efter barnets fødsel/modtagelse, får ret til løn i stedet for dagpenge. Ændringen omfatter udvidet fædreorlov, der påbegyndes 1. april 1999 eller senere.

2000:

CO-industri og Dansk Industri indgår i januar en 4-årig overenskomst. Den 6. ferieuge gennemføres i form af fem feriefridage (fra maj 2003), som afløser den hidtidige ene feriefridag og tre børnefridage. Løn under sygdom udvides fra fire til fem uger.

2002:

Fra 1. april 2002 optjenes pensionsret i de første 6 uger af en ulønnet orlovsperiode. Perioden forøges fra 1. april 2003 til de første 11 uger og yderligere fra 1. april 2004 til de første 14 uger.

2002:

En af adoptanterne har ret til fravær med løn i forbindelse med modtagelse af et adoptivbarn i udlandet. 2003 - Ved lovændringen i 2003 blev faktisk skabt en lille revolution i ferielovens principper. Der blev åbnet adgang til, at lønmodtagere (i yderligere omfang) kan få feriepengene udbetalt kontant uden at holde faktisk ferie. Der er stadig ret til 5 ugers optjent ferie om året og også pligt og ret til at holde 5 ugers ferie om året, men denne pligt og ret er ikke længere absolut. I det omfang ferien faktisk ender med ikke at være holdt i ferieåret, kan feriepenge udbetales kontant. Fristen for, hvornår feriepengene er tabt for lønmodtageren, er samtidig rykket fra 1. maj til 30. september. Ferieåret er det samme, men "udbetalingsåret" er nu længere end ferieåret. Samtidig blev reglerne om overførsel af ferie ændret således, at uorganiserede lønmodtagere og arbejdsgivere lettere kan aftale overførsel af ferie.

2003:

Retten til tjenestefrihed med løn i forbindelse med modtagelse af et adoptivbarn i udlandet udvides til at omfatte begge adoptanter. Der åbnes endvidere mulighed for at genoptage arbejdet delvist med forlængelse i orlovsperioder, der er udskudt efter aftale med arbejdsgiveren.

2004:

Adoptanters særlige ret til løn i yderligere 2 uger af forældreorloven er ikke længere forbeholdt den mandlige adoptant, men kan udnyttes af begge adoptanter. Ændringen har virkning for de tilfælde, hvor modtagelse sker den 1. februar 2004 eller senere.

2005:

Pensionsretten udvides, således at ansatte fra 1. april 2005 optjener fuld pensionsret under ulønnet orlov. Adoptanter, der modtager adoptivbarn i udlandet eller i Danmark har ret til orlov med løn, i samme omfang som de har ret til dagpenge. Reglerne om omsorgsdage ændres pr. 1. oktober 2005. En ansat har herefter ret til 2 omsorgsdage om året pr. barn til og med det kalenderår, hvor barnet fylder 7 år. Reglerne gælder for nyansatte samt for allerede ansatte i forhold til børn, der forventes født/modtaget den 1. oktober 2005 eller senere.

2006:

Fra 2006 har Arbejdsdirektoratet også lovansvaret for ferieloven og udover dermed også Beskæftigelsesministeriets beføjelser efter loven.

Formænd for LO

LO's historie: Formænd for De Samvirkende Fagforbund/LO

1898-1903	Maler Jens Jensen
1903-1909	Snedker Chr. Martin Olsen
1909-1929	Skomager Carl F. Madsen
1929-1937	Cigarmager Vilh. Nygaard
1937-1938	Tobaksarbejder Chr. Jensen
1938-1939	Billedskærer Knud V. Jensen
1939-1942	Kedelpasser Laurits Hansen
1942-1967	Lagerarbejder Eiler Jensen
1967-1982	Former Thomas Nielsen
1982-1988	Blikkenslager Knud Christensen
1988-1996	Specialarbejder Finn Thorgrimson
1996- 2007	Blikkenslager Hans Jensen
2007-2015	Specialarbejder Harald Børsting
2015-2018	Kontorfunktionær Lizette Risgaard

Internationalt

1864-1949

1864:

1. Internationale grundlægges i London. Den opløses i 1876.

1889:

2. Internationale grundlægges i Paris – i 100 året for Den store franske revolution. Den opløses pga. I. verdenskrig (jf. 1924, SAI).

1901:

DsF's første formand Jens Jensen inviteres til den britiske fagbevægelses kongres i Glasgow for at fortælle om de bedst organiserede arbejdere i verden – de danske.

1901:

På det 6. skandinaviske fagbevægelsesmøde i København – hvor også repræsentanter fra England, Tyskland, Østrig-Ungarn, Belgien, Holland, Schweiz og Finland er inviteret – lægges planerne for den første Faglige Internationale, som dannes det følgende år ved et møde i Stuttgart: International Federation of Trade Unions, IFTU.

1919:

I forbindelse med fredstraktaten efter I. verdenskrig dannes en treparts-samarbejdsorganisation Den internationale arbejdsorganisation, ILO, som bl.a. skal søge at undgå 'social dumping'.

På ILO's første møde i Washington enes man om, at der skal lovgives om 8 timers arbejdsdagen. Det gælder også DA's repræsentant – hvorefter DA sammen med Venstre og de Konservative ikke blot modsætter sig lovgivning, DA prøvede også at få 8 timers aftalen fra 1919 ophævet i 1921-22.

Den kommunistiske internationale Komintern dannes i Moskva.

Den socialdemokratiske Internationale Faglige Central stiftes til afløsning af den første i Stuttgart dannede Faglige Internationale. Denne reorganiserede Internationale kaldtes også for: Amsterdam-Internationalen. Den opløses ved udbruddet af II verdenskrig (jf. 1945, WFTU).

1921:

En kommunistisk Røde Faglige Internationale dannes.

1923:

Socialistisk Arbejder-Internationale, SAI grundlægges i Hamburg til afløsning af 2. Internationale. Den opløses i 1940 i forbindelse med II verdenskrig (jf. 1951, SI).

1925:

Den socialdemokratiske regering søger at få vedtaget en række ILO-konventioner om: landarbejdernes organisationsret, børnearbejde i landbruget, en ugentlig hviledag og forbud mod anvendelse af det farlige materiale 'blyhvidt'. Venstres og de Konservatives flertal i Landstinget hindrer vedtagelsen af disse konventioner.

1933:

Et flertal på ILO's årlige plenarmøde vedtager at drøfte indførelse af 40 timers arbejdsuge. Men i de følgende år frem til II verdenskrig afviser arbejdsgiverrepræsentanter overhovedet blot at diskutere spørgsmålet.

1939:

DsF iværksætter en stor indsamling til Finland – i anledning af Sovjets overfald på landet den 30. november 1939 – og yder økonomisk støtte til en Finlands-Ambulance.

1943:

Som ny allieret med England og USA opløser Stalin – der i 1939-41 havde været i pagt med Hitler – Komintern (jf. 1947).

1945:

Det Faglige Verdensforbund (World Federation of Trade Unions: WFTU) – omfattende såvel socialdemokrater som kommunister – etableres. Men førstnævnte udtræder i 1949, da det viser sig, at forhåbningerne om en demokratisk udvikling i Sovjet skuffes (jf. 1949, FFI).

Ved flere lejligheder protesterede DsF – sammen med den øvrige europæiske fagbevægelse – mod Franco-diktaturet. Det lykkes ikke at få Venstre-regeringen til at protestere mod dette diktatur.

1947:

Der indføres et frit nordisk arbejdsmarked.

De kommunistiske lande opretter sammenslutningen Kominform til afløsning af Komintern (jf. 1943).

1948:

DsF iværksætter en indsamling til socialdemokrater, som flygter fra det af Sovjet annekterede Østeuropa.

1949:

En ny socialdemokratisk faglig internationale oprettes: Frie Faglige Internationale, FFI (på engelsk: International Confederation of Trade Unions, ICFTU). Af de 53 lande, der tilsluttede sig FFI, var de 33 fra Den 3. verden.

De kommunistiske lande videreførte Det faglige Verdensforbund, WFTU.

1951-1995

1951:

Socialistisk Internationale, SI grundlægges i Frankfurt am Main, som en videreførelse af Socialistisk Arbejder Internationale, SAI (jf. 1923-1940).

1963:

LO anmoder på sin kongres FFI om at gøre sin indflydelse gældende m.h.p. en international boykot af Sydafrika pga. dets apartheidpolitik.

1964:

Sydafrika melder sig ud af ILO. Ellers var landet blevet ekskluderet.

1965:

LO sikrer, at den danske ulandsstøtte også kommer til at omfatte ILO-arbejdet.

1969:

ILO fejrer sit 50 års jubilæum.

1972:

Nordens Faglige Samarbejdsorganisation, NFS oprettes. Funktionærorganisationerne, dvs. FTF i Danmark, blev optaget samtidig. I 1991 blev også akademikerorganisationerne, dvs. AC i Danmark, optaget i NFS.

1974:

EF nedsætter et Rådgivende udvalg for sikkerhed, hygiejne og sundhed på arbejdspladsen. Det blev et vigtigt organ for forbedring af arbejdsmiljøet i EF. Et alvorligt problem var det, at mange arbejdsmiljøforbedringer blev anset for at være 'tekniske handelshindringer'.

1975:

Den spanske fascistiske diktator Fransisco Franco dør. Næsten 40 års diktatur afløses af demokratiske tilstande, hvor det spanske socialistparti og den spanske fagbevægelse omsider kan genoptage sit arbejde. LO og FFI havde ydet den spanske eksilfagbevægelse megen støtte.

1980:

Den frie polske fagbevægelse Solidarnosc dannes og modtager støtte fra LO og FFI

1982:

LO klager til ILO over Schlüter-regeringens uforhandlede suspension af dyrtidsreguleringen – og får medhold.

1983:

LO får den nordiske og vest-tyske fagbevægelse med på et forslag om koordineret indsats mod arbejdsløsheden (jf. LO-pjecen 'Det betaler sig at samarbejde'). Forslaget gentages ved et møde for de vesteuropæiske landes socialdemokratier i Sverige i 1985.

1985:

LO klager til ILO over Schlüter-regeringens indgreb i overenskomstsituationen – og får medhold.

Den franske formand for EF-kommissionen, socialisten Jacques Delors indkalder lønmodtagerne og arbejdsgiverne til et møde m.h.p. at skabe en 'social dialog' (Val Duchesse-drøftelserne).

LO iværksætter en boykot af sydafrikanske varer, der kommer til Danmark og danske varer, som skal sendes til Sydafrika. DA og de borgerlige partier går imod – bortset fra Det radikale Venstre.

1986:

LO klager til ILO over den borgerlige regerings uforhandlede fjernelse af dyrtidsreguleringen – og får medhold.

1987:

LO og FTF opretter Fagbevægelsens Ulandssekretariat.

LO opretter et EF-sekretariat

1988:

Socialdemokratiet kan ikke få borgerlig støtte til at respektere den internationale domstol (Haag) afgørelse om, at USA skal opgive sin blokade af Nicaragua.

1989:

EF's 'sociale charter' vedtages – indeholdende 12 faglige/sociale rettigheder.

1990'erne:

ILO kommer i opposition til Verdensbanken og Valutafonden, der ønsker sociale nedskæringer og fremme af markedsøkonomien.

1990:

Omsider ophæves apartheid-systemet i Sydafrika. Fire år senere gæster præsident Nelson Mandela Danmark. Han bringer LO og Socialdemokratiet en tak for støtten under de mange år under apartheid-styret.

1991:

De nordiske akademikerorganisationer optages i NFS (jf. 1972).

1993:

Den nytiltrådte socialdemokratisk ledede danske regering sikrer, at beskæftigelsesspørgsmålet kommer til at spille en vigtig rolle på EF-topmødet i København. Det var en linje, der blev fortsat sidenhen, og som resulterede i et særligt afsnit om arbejdsløsheden i Amsterdam-Traktaten i 1997.

1994:

Tilgang til FFI fra de nu fra Sovjet-tyranniet frigjorte østeuropæiske lande.

1995:

Ved FN's sociale topmøde i København vedtages regler om "sociale klausuler".

Kvinderne i fagbevægelsen

1886-1969

1886:

Første kvindestrejke gennemføres af Væverforbundet (senere Tekstilarbejderforbundet) – på Rubens Fabrikker i København. Strejken tabes efter nogle få ugers forløb og fører til splittelse i forbundet.

1901:

Oprettelse af Kvindeligt Arbejderforbund i Danmark, KAD – det eneste forbund i verden, som kun organiserer kvinder.

1905:

Kvinderne tjener 52 pct. af, hvad mændene tjener. Et halvt århundrede senere tjener de næsten 3/4 af, hvad mændene tjener. Og i 1973 gennemføres – omsider – LO/DA-overenskomsten om ligeløn og i 1976 en lov herom.

1910:

Knapt 10 pct. af DsF's medlemmer er kvinder.

1918:

Knapt 20 pct. af DsF's medlemmer er kvinder. Først i 1962 begynder kvindeprocenten at stige, indtil der i slutningen af 1990'erne bliver lige mange kvinder og mænd i LO.

1934:

Kvinderne på tekstilfabrikken 'Silkeborg' i Silkeborg strejker i forbindelse med indførelsen af tidsstuderede akkorder.

1949:

Fagbevægelsens Kvindesekretariat oprettes.

1952:

Kvinderne tjener 71 pct. af, hvad mændene tjener (jf. 1989).

Et ligelønsudvalg nedsættes mellem De samvirkende Fagforbund og DA.

1958:

Ligeløn gennemføres i den offentlige sektor.

1962:

En rammeaftale om ligeløn indgås mellem De Samvirkende Fagforbund og DA.

1964:

Den socialdemokratiske regering nedsætter en kvindekommision, der skal vurdere 'børnenes vilkår i forbindelse med kvindernes stigende deltagelse i erhvervslivet'.

1969:

Ved overenskomstforhandlingerne aftales ensartet dyrtidsregulering for kvinder og mænd.

1970-2011

1973:

LO/DA-overenskomst om ligeløn.

1976:

Lovgivning om ligeløn – fremmet af et EF-krav herom.

1979:

LO's kongres vedtager nedsættelse af et ligestillingsudvalg.

1984:

LO's ligestillingsudvalg foreslår forkortelse af arbejdstiden af familiemæssige grunde.

Socialdemokratiet og SF fremsætter et dagsordenforslag herom i Folketinget.

1987:

Socialdemokratiet foreslår et forbud mod afskedigelse af gravide. De borgerlige stemmer imod.

Kvindernes organisationsprocent er nu højere end mændenes.

1988:

Socialdemokratiet foreslår uddannelses-/beskæftigelsesgaranti for kvinder pga. deres særlig høje arbejdsløshed.

1989:

Eftersom kvinderne udgør 47 pct. af LO's medlemsskare, men kun har 17 pct. af LO's udvalgsposter, kræver LO's forretningsudvalg 2 kvinder i alle LO udvalg.

Trods ligelønsoverenskomsten i 1973 og Ligelønsloven i 1976 tjener ikkefaglærte kvinder fortsat kun 88 pct. af, hvad ikkefaglærte mænd tjener. Kvindelige funktionærer tjener kun 71 pct. af, hvad mandlige funktionærer tjener (jf. 1952).

1990:

DA og LO enes om en tilføjelse til SU-aftalen vedrørende ligebehandling af de to køn.

LO's ligestillingsudvalg drøfter muligheden for mere deltidsarbejde. 1/4 af arbejdsstyrken arbejder på deltid. Det overgås kun af Holland.

1991:

Kvindernes erhvervsfrekvens er nu 70 mod 50 ti år tidligere.

1992:

Stramning af Ligelønsloven for 1976.

1994:

LO's Ligestillingsudvalg registrerer et stigende antal kvinder, der afskediges pga. graviditet.

1999:

For første gang blev der udpeget en egentlig ligestillingsminister i Danmark. Det blev by- og boligminister Jytte Andersen, som fik ligestilling føjet til sin portefølje og skulle forestå udarbejdelse af et nyt lovkompleks. I foråret 2000 blev der fremlagt lovforslag, som indebar nedlæggelse af Ligestillingsrådet, etablering af et videntcenter med et debatforum samt oprettelse af ligestillingsnævn, som i en forsøgsperiode på to år skulle tage sig af klager over kønsdiskrimination. Organisationsstrukturen indgik i en samlet ligestillingslov, hvor en række af de tidligere ligestillingslove med nogle justeringer blev inkorporeret.

Rækken af ligestillingsministre:

- Jytte Andersen (S) – sep. 1999-dec. 2000
- Lotte Bundsgaard (S) – dec. 2000-nov. 2001
- Henriette Kjaer (K) – nov. 2001-aug. 2004
- Eva Kjer Hansen (V) – aug. 2004-sept. 2007
- Karen Jespersen (V) – sept. 2007–apr. 2009
- Inger Støjberg (V) – apr. 2009-

Lærlingeforhold

1889-1959

1889:

1. lærlingelov – afløser laugsbestemmelserne af 1682, den blev ophævet i forbindelse med gennemførelse af Næringsfrihedsloven i 1857.

1917:

Lærlingenes Landsforbund – nedlagt 1922.

1921:

2. Lærlingelov. Revselsesretten ophæves. Maksimum læretid 5 år. Ingen obligatorisk teoretisk undervisning eller svendeprøve.

1931:

Oprettelse af en ny lærlingeorganisation Faglig Ungdom (i København).

1937:

3. Lærlingelov – i 7. forsøg. 4 års læretid, som foreslået af Socialdemokratiet i 1887. Lønnen reguleret ved overenskomst. Ingen undervisning efter kl. 20. Obligatorisk svendeprøve. Faglige udvalg skulle kontrollere undervisningen – som foreslået af Socialdemokratiet i 1887. 14. dages ferie.

1952:

En lærlingekommission nedsættes.

1955:

Den anbefaler bl.a. dagskoleundervisning.

1956:

4. Lærlingelov gennemføres – omsider med dagskoleundervisning indført over de følgende 8 år og med en høj specialisering, således at truslen fra specialarbejderne i den stadig mere specialiserede industri kunne imødegås.

1960-1988

1968:

Nedsættelse af O.I. Mikkelsen-kommissionen om de faglige grunduddannelser. Stærkt fald i antallet af unge, som valgte en lærlingeuddannelse.

1969:

De første erhvervsfaglige grunduddannelser, EFG gennemføres i jernindustrien.

1971:

Lærlingenes- og ungarbejdernes Landsorganisation, LLO oprettes.

1972:

EFG-forsøgslov.

1975:

Forslag om en særlig erhvervsfaglig linje på gymnasieniveau. LO går imod og ønsker i stedet: mindre boglighed, få prøver, ingen egentlige eksaminer, garanti for (EFG-)praktikpladser og særlige foranstaltninger for dem, der havde svært ved at gennemføre uddannelsen.

1976:

Det borgerlige flertal fjerner lønnen for EFG-elever i basisåret.

Brud mellem LO og LLO pga. kommunistisk dominans i LLO.

1977:

Det borgerlige flertal får opretholdt mesterlæren , samtidig med at EFG-uddannelsen får sin endelige lovmæssige udformning.

1982:

De faglærtes forbund, med Metalarbejderforbundet i spidsen, mener at LO lytter for meget til SiD m.h.t. uddannelsesspørgsmål. De danner derfor et eget uddannelsespolitisk udvalg.

1988:

LLO nedlægges og erstattes af LO Ungdom.

Medbestemmelse

1900-1964

1900:

De første tillidsrepræsentanter udpeges. Det sker indenfor metalområdet.

1919:

Socialdemokratiet og DsF fremsætter forslag om bedriftsråd, dvs. et råd med repræsentanter for DsF-grupperne på virksomheder med over 5 ansatte. Rådene skulle sikre de ansatte indseende mht. ledelsesmæssige, ansættelsesmæssige, arbejderbeskyttelsesmæssige m.fl. spørgsmål.

1924:

Den første socialdemokratiske regering fremsætter lovforslag om bedriftsråd på virksomheder med over 10 ansatte. Venstre og de Konservative tager skarpt afstand. De Konservative accepterer ligesom de Radikale, at forslaget drøftes i en særlig kommission.

1945:

Socialdemokratiet og DsF fremsætter i efterkrigsprogrammet 'Fremtidens Danmark' krav om bedriftsråd på de enkelte virksomheder og sektionsråd for de enkelte brancher.

1947:

En samarbejdsudvalgsaftale, SU-aftalen indenfor industrien indgås mellem DsF og DA omfattende alle virksomheder med over 50 ansatte.

1948:

Samarbejdsudvalgsaftale indenfor bygge- og anlægssektoren og stat og kommuner.

1957:

De samvirkende Fagforbunds formand Eiler Jensen foreslår, at alle medlemmer giver 5 øre til en Fagbevægelsens investerings- og medbestemmelsesfond.

Debatten om 'industrielt demokrati' går i gang.

1964:

1. revision af SU-aftalen. Et samarbejdsnævn mellem DA og DsF nedsættes med en repræsentant fra Foreningen af Arbejdsledere i Danmark (nu: Ledernes Hovedorganisation).

1965-1987

1965:

Socialdemokratiets kongres vedtager en udtalelse om "demokrati på arbejdspladsen".

1967:

De samvirkende Fagforbund – der nu skifter navn til LO – fremlægger på kongressen en betænkning om "Demokrati på arbejdspladsen": Den røde betænkning.

1968:

LO nedsætter et udvalg vedrørende "økonomisk demokrati", ØD. Denne form for medbestemmelse baseres på en lønsumsbidragsmodel. 1/3 af ØD-midlerne skal placeres i en fond, hvor hver enkelt lønmodtager ejer sin andel. Resten skal forblive på arbejdspladserne, dvs. der er tale om en kombination af centralisme og decentralisme. Smedeforbundet foretrækker et overskudsdelingsforslag.

1970:

2. revision af SU-aftalen. De ansattes sikres medindflydelse bl.a. ved forestående driftsomlægninger. Sikkerheds(arbejds miljø)arbejdet lægges over i en særlig sikkerhedsorganisation, SiO.

1973:

ØD-lovforslaget fremlægges i Folketinget. Venstre, de Konservative og de Radikale går hårdt imod (jf. 1924).

Gallup spørger, om folk foretrækker "demokrati på arbejdspladsen" for "økonomisk demokrati", skønt det første forudsættes af det sidste.

Lovgivning om to lønmodtagerrepræsentanter i alle A/S-bestyrelser (jf. 1979).

1975:

LO offentliggør et revideret ØD-forslag. Lønsumsbidrag kombineres med overskudsdeling. Der skal oprettes amtsinvesteringsråd.

1976:

Venstre fremsætter et forslag om frivillig økonomisk demokrati – mens indkomspolitikken fortsat skal være tvungen.

1977:

Arbejdsminister Svend Auken nedsætter et udvalg vedrørende "lønmodtagernes medbestemmelse", LM-udvalget.

1979:

LO offentliggør et overskudsdelingsforslag baseret på virksomhedsfonde, hvortil 10 pct. af overskuddet skal indbetales. Det lykkes at få Det radikale Venstre og SF med på forslaget. Men med 15 stemmer mod 13 går SF's hovedbestyrelse imod!

1/3 af bestyrelsesmedlemmerne i A/S-bestyrelserne skal nu vælges blandt de ansatte, tidligere var det kun to, der kunne vælges (jf. 1973).

1980:

En betænkning om teknologivurdering offentliggøres af Teknologirådet under Industriministeriet. Fagbevægelsens repræsentanter i udvalget ønsker, at de ansatte får større indflydelse på indførelse af ny teknik. Industrirådets repræsentant er tæt på at støtte kravet, men han tales til orden.

1981:

Teknologiaftale som tillæg til SU-aftalen. Op til 2 ugers frihed til uddannelse ved tilsagn om anden beskæftigelse.

En overskudsdelingsaftale mellem SiD og Det radikale Venstre – hvor fondsmidlerne skulle øremærkes til efteruddannelse – forelægges LO's forretningsudvalg. Den forkastes af LO's formand Ths. Nielsen. Det var investering og beskæftigelse, der skulle prioriteres – ikke kvalificeringen, dvs. uddannelse. De tanker vandt først gehør i slutningen af 1980'erne, som led i erhvervs- og beskæftigelsespolitikken.

1983:

LO kræver på sin kongres opstramning af Teknologiaftalen (jf. 1986).

1984:

LO's analyseafdeling udarbejder en håndbog for LO's repræsentanter i A/S-bestyrelserne.

1985:

Nyt overskudsdelingsforslag baseret på 14 amtsfonde. Schlüter-regeringen svarer igen med – endnu – et forslag til frivillig OD.

Socialdemokratiet havde atter (jf. 1979) fået SF og Det radikale Venstre med på sit forslag. Men da Schlüter truer med valg, springer de Radikale fra.

1986:

3. revision af Samarbejdsudvalgsaftalen, nu suppleret med en teknologiaftale – der bestemt ikke var strammet op i forhold til 1981-aftalen., som det ellers var blevet foreslået på LO's kongres i 1983. Grænsen fra 50 ansatte blev nu sat ned til 35. Brud på aftalen kunne endvidere behandles ved en faglig voldgift og den skyldige bliver idømt bod.

1987:

LO's analyseafdeling godtgør, at det på mange virksomheder ikke er lykkedes at få repræsentation i A/S-bestyrelserne.

Medlemstal i De Samvirkende Fagforbund/LO i kongresårene 1899-2009

År	Medlemsforbund	Medlemmer	Heraf kvinder	Kvinder i pct.
1899	36	50.959	5.062	10
1900	41	75.299	6.200	8
1901	44	77.096	6.289	8
1902	46	73.000	6.410	9
1903	44	64.310	6.502	10
1905	47	65.439	6.990	11
1907	50	77.651	8.061	10
1909	51	96.651	10.451	11
1911	54	101.563	11.209	11
1913	52	107.067	13.095	12
1916	51	131.889	19.394	15

1919	54	255.150	41.869	16
1922	52	224.372	44.068	18
1925	51	156.426*	39.953	26*
1931	57	259.095	42.868	17
1934	59	301.806	56.755	19
1937	64	407.465	71.436	18
1040	70	500.337	89.285	18
1943	73	545.226	98.201	18
1946	70	604.319	112.709	19
1949	69	623.080	117.876	19
1952	69	662.383	132.428	20
1955	71	693.204	138.426	20
1959	59	719.063	150.887	21
1963	68	802.637	181.559	23
1967	65	835.052	212.791	25

1971	56	895.995	254.441	28
1975	44	953.318	297.399	31
1979	40	1.212.048	482.059	40
1983	33	1.339.208	579.035	43
1987	32	1.429.357	657.072	46
1991	28	1.440.186	689.652	48
1994	24	1.509.698	727.130	48
1995	24	1.502.465	702.014	-
1996	23	1.495.850	702.586	-
1997	23	1.483.828	718.696	-
1998	23	1.478.440	702.286	-
1999	23	1.458.742	693.322	-
2000	22	1.449.348	745.450	-
2002	20	1.433.064	696.412	-
2003	19	1.385.775	675.750	-

2004	18	1.369.198	664.432	-
2005	18	1.340.111	651.333	-
2006	17	1.299.702	632.310	-
2007	17	1.251.367	613.554	-
2008	17	1.224.108	600.431	-
2009	18	1.201.272	588.229	-
2010	18	1.167.878	572.285	-
2011	18	1.122.795	552.636	-

Medlemstallene er bruttotal fra 90'erne og frem – dvs. tallene er summen af både kontingentbetalende medlemmer og ikke-kontingentbetalende medlemmer.

*) Dansk Arbejdsmandsforbund var 1/11 1926 – 2/5 1929 udtrådt af DsF

Oplysning og uddannelse

1885-1939

1885 -1889:

Socialistisk Bibliotek.

1888 -1915:

Socialistiske Skrifter

1893:

Fagforbundene påbegynder udsendelsen af bladet 'Samarbejde. Organ for Arbejdernes faglige Interesser'.

1903:

Der etableres en skole mellem grundskolen og gymnasiet: Mellemskolen.

1904:

DsF påbegynder udgivelsen af bladet 'Arbejderen' (jf. 1957).

1909:

Arbejderbevægelsens Arkiv, fra 1943 Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

Arbejderskolen, hvor Partiet og Fagbevægelsen bekostede en såvel skole- som partimæssig undervisning.

1910:

Undervisningen påbegyndes på den første arbejderhøjskole – i Esbjerg.

1912:

Forlaget 'Fremad' – og en bog- og papirhandel i København etableres.

1919:

En skolekommission nedsættes. Den afgiver først betænkning i 1923. Hvert parti (Socialdemokratiet, Venstre, de Konservative og de Radikale) afgiver sin betænkning, og først i 1937 – efter at Venstre og de Konservative havde mistet deres flertal i Landstinget – kunne en ny skolelov gennemføres.

1924:

AOF oprettes.

1935:

Hovedorganisationernes Informations- og Propagandacentral, HIPA oprettes bl.a. for at imødegå nazistisk og kommunistisk propaganda.

1937:

Første egentlige skolereform siden 1914-skoleloven. Venstre og de Konservative havde længe modsat sig og de to partier stemmer da også imod reformen. Der indføres en (eksamens)fri, praktisk orienteret mellemskole ved siden af den 'boglige'. Først i 1975 indføres ikke-niveaudelt undervisning til 10. klasse.

1940-1974

1941:

HIPA nedlægges efter tysk pres.

1944:

Arbejderbevægelsens Informations Central, AIC oprettes – som afløser fra HIPA. 'Folkestrejken' i København – juni 1944 – havde givet Socialdemokratiet og DsF fornemmelse af et næsten revolutionært skred i arbejderklassen i kommunistisk retning og en stærk opposition med den forhandlingspolitik med besættelsesmagten der endnu ved Folketingsvalget i marts 1943 havde fået ca. 90 pct. af de afgivne stemmer (jf. 1975).

1957:

Bladet Arbejderen skifter navn til Løn og Virke.

1958:

Revision af 1937-Skoleloven. Omsider reel ligestilling af by- og landsbyskolen.
Indførelse af realafdelingen.

1959:

Højstrupgård erhverves af DsF.

'Social-Demokraten' skifter navn til 'Aktuelt'.

1960:

Lov om uddannelse af ikke faglærte. Man diskuterede en smal og en bredere model.
Denne sidstnævnte model indeholdt også almene fag (jf. 1978).

1961:

Julius Bomholt udnævnes til landets første kulturminister

1964:

Oprettelse af Kunstfonden.

1965:

Lov om uddannelse af faglærte.

1969:

Indvielse af LO-Skolen.

De første erhvervsfaglige grunduddannelser, EFG gennemføres – indenfor metalområdet.

1972:

Kommunernes Landsforening ønsker ophævelse af forældreindflydelsen i skolerne.

EFG forsøgslov vedtages.

Den socialdemokratiske regering offentliggør forslag til en folkeskolereform – uden karakterer.

SiD gennemfører en undersøgelse af skolebøger i historie og samfundsorientering.
Den dokumenterer, at der langt fra er tale om 'marxistisk indoktrinering'.

1974:

Folkeskolens direktør Asger Baunsbak Jensen beklager ikke desto mindre, at der sker en 'marxistisk indoktrinering' i folkeskolen (jf. 1977).

1975-2008

1975:

Socialdemokratiets Faglige Sekretariat afløser Arbejderbevægelsens Informations Central, AIC (jf. 1944 og 1986).

Ny folkeskolelov. Ikke niveaudelt undervisning til 10. klasse. Realafdelingen glider ud – og karaktererne bevares (jf. Socialdemokratiets forslag af 1972).

Et flertal af befolkningen er imod statslig støtte til kunsten. 'Rindalisten' opkaldt efter lagerforvalter Rindal, der satte sig i spidsen for et folkeligt oprør mod den stadig mere forkvælede og ufolkelige kunst.

1976:

Industrimuseet i Horsens indvies.

1977:

Erhard Jakobsen angriber i TV-afslutningsdebatten ved valget 15. februar den venstreorienterede indoktrinering i folkeskolen og sætter derved CD's mandattal op fra 4 til 11 (jf. 1974).

1978:

LO fremsætter en skitse om betalt frihed til uddannelse, BFU.

1979:

LO-prisen uddeles for første gang.

1980:

LO indleder via 'Skolekontaktudvalgene' et tæt samarbejde med folkeskolen.

1982:

Socialdemokratiet fremsætter lovforslag vedr. BFU – uden held.

1983:

Arbejdermuseet i København indvies i Rømersgade i København i den første forsamlingsbygning, som den danske arbejderbevægelse fik opført – i 1879.

Schlüter-regeringen nedsætter tilskuddet til specialundervisning og kræver gebyr for denne undervisning og enkeltfagsundervisningen.

Et særligt bidrag over skatten gennemføres til en Arbejdsmarkedsuddannelsesfond, betalt af arbejdere og arbejdsgivere. LO og DA går imod.

1984:

Som erstatning for Jobtilbudslovens 2. arbejdstilbud fremsætter Schlüter-regeringen en Uddannelsesyddelseslov med støtte til op til to års uddannelse. Hvis den enkelte herefter ikke skaffer sig arbejde, sænkes dagpengesatsen til 70 pct. og året efter til 55 pct.

Fra 1983 til 1986 beskæres midlerne til jobstøtte fra godt 1 mia. kr. til 300 mio. kr. De borgerlige kommer dog ikke igennem med et forslag om, at den enkelte selv skal skaffe sig 13 ugers arbejde før 2. jobtilbud.

Store besparelser på EFG- og specialarbejderuddannelses-området.

Socialdemokratiet fremsætter for 2. gang sit lovforslag om BFU – stadig uden held.

1985:

Socialdemokratiet opgiver at få gennemført BFU.

Alle arbejdsmarkedsuddannelser samles under én lov (jf. Erhvervsuddannelsesloven 1989).

Halvering af tilskuddet til oprettelse af lære- og praktikpladser.

1986:

Arbejderbevægelsens Faglige Politisk Sekretariat afløser Socialdemokratiets Faglige Sekretariat (jf. 1975).

1987:

Nordskov-Nielsen udvalget foreslår et enstrengt erhvervsuddannelsessystem til erstatning for EFG-uddannelserne og mesterlæren.

De borgerlige foreslår godtgørelsen ved deltagelse i arbejdsmarkedsuddannelser skåret ned fra 125 til 100 pct. af højeste dagpengesats.

260 forslag til nye arbejdsange.

DR TV gennemfører en stor serie om den danske arbejderbevægelses historie 'Snart dages det ...'. Den røde tråd er en beklagelse af, at den danske arbejderbevægelse valgte en socialdemokratisk vej frem for en kommunistisk.

Manglen på praktikpladser er ved at underminere hele erhvervs-uddannelsessystemet.

1988:

KVR-regeringen indfører depositum på 500 kr. for ungdoms- og videregående uddannelser.

Sverige bruger 25 mia. kr. på uddannelses- og beskæftigelsesforanstaltninger – dvs. 10 gange så meget som Danmark.

Et Else Marie Kjerkegaard udvalg vedr. nye tværgående uddannelser nedsættes.

KVR-regeringen gennemfører en slags BFU, og Socialdemokratiet fremsætter atter sit eget forslag – nu for 3. gang.

1989:

LO får opfyldt et ønske om 'paritet' (ligestilling) mellem lønmodtager- og arbejdsgiver-repræsentanter i Voksenuddannelsesrådet, og LO's næstformand Hans Jensen bliver formand.

En erhvervsuddannelseslov reducerer ca. 300 EFG- og lærlingeuddannelser til 85 (jf. Arbejdsmarkedsuddannelsesloven af 1986).

1990:

Socialdemokratiet præsenterer sit program for øget efteruddannelse 'Alle i gang', og KVR-regeringen offentliggør sit program vedrørende 'Aktivering og uddannelse'.

LO og DA inviteres til møde med VKR-regeringen vedrørende ungdomsarbejdsledigheden.

1991:

KV-regeringen foreslår et gebyr på 1.500 kr. for deltagelse i AMU-kurser.

1992:

Hassenkam-udvalget nedsættes vedrørende en reform af voksenuddannelsen.

1994:

LO kræver det ikke-uddannede pædagogiske personale – ca. 50.000 personer – uddannelsesdækket.

1996:

Der etableres en pædagogisk grunduddannelse, PGU for det ikke-uddannede personale ved dag- og døgnpasningen.

2004:

Lærlinge og elever får lønstigninger på 4,5 pct. om året. Det er mere end de voksne på LO/DA-området. I store dele af byggeriet og på HK-området bliver lærlinge og elever m.m. omfattet af pensionsordningerne – typisk når de bliver 20 år.

Mange aftaler har fået bestemmelser, der styrker uddannelsesmulighederne. Industrien har fået to ugers uddannelse ved afskedigelse, der kan afholdes indtil 56 dage efter fratræden.

Transportsektoren får to ugers efteruddannelse i opsigelsesperioden ved afskedigelse, mens nogle byggefag hæver bidraget til deres efteruddannelsesfond med 10 øre pr. time. Andre som fx elektrikerne har opnået ret til to ugers faglig relevant uddannelse med fuld løn. Endelig har HK på kontor-/lagerområdet med DHS fået afsat 0,3 pct. af lønsummen til virksomhedsbaserede uddannelsespuljer.

2007:

Mere efteruddannelse var et af de vigtige resultater i 2007. Her opnåede medlemmerne nemlig ret til to ugers arbejdsgiverbetalt uddannelse efter eget valg – et resultat, der kun er blevet mere vedkommende med den økonomiske krise, der sætter nye krav til medarbejderne på dagsordenen.

2008:

Den nye overenskomst giver ret til at tage en uddannelse på bachelorniveau som deltidsuddannelse, og for ikkefinansuddannede forbedres retten til at tage en finansuddannelse.

Sociale og sundhedspolitiske love

1849-1919

1849:

Grundloven indeholder en bestemmelse om, at staten skal støtte den, der 'ikke kan ernære sig eller sine'. N.F.S. Grundtvig stemmer imod – og udebliver ved selve grundlovsvedtagelsen.

Modtagere af denne 'fattighjælp' fik frem til Socialreformen i 1933 frataget deres stemmeret – oprindeligt også, selvom hjælpen skyldtes: Sygdom, handicap, svaglighed eller alderdom. På Venstres foranledning sker der i et vist omfang en genindførelse af tab af stemmeret for modtagere af socialhjælp i 1942.

1854:

Tyendeloven – også kaldet 'Slaveloven', fordi den alt overvejende kun tog hensyn til husbonds interesser (jf. 1921).

1856:

De frie Fattiggasser oprettes på frivillig basis – for at hjælpe 'den hæderlige arbejder' til at holde sig fri af det vanærende Fattigvæsen. Men bidragene løb kun meget sparsomt ind.

1891:

Alderdomsunderstøttelsesloven. Støtten gives som almisse, dvs. efter skøn. Der ydes i snit 56 kr. om året det første år. Revision i 1922 hvor understøttelsen bliver en ret.

1892:

Sygekasseloven.

1903:

På Venstres foranledning nedsættes en kommission vedr. alderdoms- og invalideforsikring – af administrative grunde (jf. 1964). Alderdomsunderstøttelsen var nemlig siden 1891 vokset fra 56 kr. om året til næsten 100 i gennemsnit. Socialdemokratiet får medinddraget spørgsmålet vedr. offentlig støtte til a-kasserne.

1907:

Lov om statsstøtte til a-kasserne.

Hjælpekasseloven afløser bestemmelserne om De frie fattigkasser fra 1856. Der kan nu gives offentlig støtte til denne form for forbigående hjælp.

1913:

Enkebørnsloven. For første gang ensartede og landsdækkende takster. En egentlig enkepensionslov gennemføres først i 1959.

1921:

Invalideforsikringsloven (invaliderende). Indtil da havde ubemidlede invalide måttet søge fattighjælp.

Medhjælperloven afløser Tyendeloven.

1920-1969

1922:

Alderdomsforsikringslov (aldersrente) – efter, at de socialdemokratisk styrede kommuner havde skønnet for gavmildt, iflg. de borgerlige. Nu blev det en ret for de ældre ubemidlede at få hjælp, sådan som Socialdemokratiet havde krævet det allerede i 1872, dvs. ikke længere et skøn, en almisse. Aldersgrænsen hæves fra 60 til 65 år (jf. 1937). Socialdemokratiet og de Radikale stemmer imod.

1927:

Ths. Madsen-Mygdals Venstre-regering skærer voldsomt ned på statsstøtten til sygekasserne, ulykkesforsikringsdagpengene og invalide- og aldersrenten. Al ekstraordinær understøttelse fjernes på et tidspunkt hvor arbejdsløsheden bliver den højeste i 1920'erne: 22,5 pct.

1933:

Socialreformen bestående af fire lovkomplekser: Lov om folkeforsikring – omfattende bl.a. sygekasse-, invalide- og aldersrentelovgivning, Lov om offentlige forsorg – omfattende bl.a. Fattigloven og Hjælpekasseloven (forbigående hjælp) – Lov om arbejdsanvisning og Lov om ulykkesforsikringsloven. Venstre undlader at stemme. De Konservative stemmer imod.

1937:

Aldersgrænsen på 65 år for 'aldersrentenydere' nedsættes til 60 år (jf. 1922). Venstre og de Konservative stemmer imod.

1937:

Funktionærloven.

1938:

Ferieloven. Venstre og de Konservative stemmer imod.

1942:

Venstre får genindført tab af stemmeret for modtagere af (længerevarende) socialhjælp. I Københavns Kommune drejede det sig om ca. 1/3 af de socialunderstøttede.

1946:

Aldersgrænsen for aldersrentemodtagere sættes atter op til 65 år (jf. 1937).

1948:

Revision af Ulykkesforsikringsloven. Dagpengene forhøjes fra 7.95 til 12.50 kr. og invaliditetserstatningerne fra 3/5 til 2/3 af fhv. indtægt. I 1949 ændres karensdagsantallet fra 13 uger til en uge. Venstre og de Konservative undlader at stemme.

1956:

Folkepension. Venstre og de Konservative får til gengæld gennemført skattefinansieret opsparing (indekskontrakter) for dem, der har råd til at spare op.

Arbejdsmarkedsfinansierede sygedagpenge (14 kr.) afløser sygekassefinansierede. De fleste DsF-medlemmer havde indtil da kun forsikret sig for omkring 2 kr. om dagen.

1959:

Enkepensionsloven (jf. 1913).

1960:

Lov om skattefinansierede sygedagpenge (jf. 1956).

1961:

Revision af Medhjælperloven. Venstre stemmer imod.

1964:

En socialreformkommission nedsættes på Venstres foranledning – af administrative grunde (jf. 1903).

1967:

Sygedagpengene er på 10 år vokset fra 14 kr. til 50 kr.

Socialdemokratisk forslag om en indtægtsbestemt tillægspension.

1970-1996**1972:**

Dagpengereform. Karensdagene fjernes, og dækningsgraden sættes op fra 80 til 90 pct. af dagpengemaksimum – dog med en overgrænse. Venstre, de Konservative og de Radikale stemmer imod og får i 1983 genindført karensdagen.

1973:

Den socialdemokratiske regering fremsætter forslag til en bistandslov, hvorefter al social bistand nu skal samles i et kontor. Loven gennemføres først i 1976.

1977:

Socialdemokratiet genfremsætter (jf. 1967) sit forslag om indtægtsbestemt tillægspension. Venstre afviser forslaget, der efter partiets opfattelse er udtryk for en camoufleret form for økonomisk demokrati.

Ulykkesforsikringsloven erstattes af en Arbejdsskadelov. Det faste invaliditetsbegreb splittes op i to: den helbredsmæssige skade (mængden) og det økonomiske tab (erhvervsevnetabet). Der kan endvidere anerkendes erhvervssygdomme udover de på 'arbejdsskadelisten' anførte.

1978:

SV-regeringen gennemfører et lovforslag om efterløn.

1979:

LO foreslår "sociale forbrugerråd" oprettet i alle 275 kommuner.

Foreningen "LO's faglige pensionister og efterlønsmodtagere" oprettes.

1980:

Stramning af kravet for at kunne modtage efterløn: 5 års medlemskab af en a-kasse indenfor 10 år (jf. 1992).

1987:

LO fremlægger på sin kongres et forslag til en tryghedsreform.

Endvidere beslutter LO sig til dels at interessere sig særligt for børnefamiliernes ofte stressede vilkår og dels at nedsætte et indvandrerudvalg.

De borgerlige afviser et Socialdemokratisk forslag om at bremse nedskæringerne i hospitalssektoren, hvilket ikke hindrer Venstre og de Konservative i senere (under Nyrup-regeringerne efter 1993) at beklage de lange ventelister.

1988:

Socialdemokratiet fremsætter et lovforslag, der bygger på LO's tryghedsreformforslag. De borgerlige afviser det.

Socialdemokratiet kritiserer under Folketingets åbningsdebat den borgerlige regerings nedskæring af hospitalsbudgetterne.

Socialdemokratiet kan ikke få de borgerlige partier med på en revision af Medhjælperloven.

1989:

KVR-regeringen gennemfører en bestemmelse om 800 kroners egenbetaling for medicin. Denne "skat på sygdom" virker socialt skævt, fordi sygdomsrisikoen er socialt skævt fordelt.

Afgiften fører i øvrigt til hospitalisering af især ældre, der ikke har haft råd til at købe den nødvendige medicin i tilstrækkeligt omfang. Egenbetalingen ophæves derfor året efter pr. 1 jan. 1991.

1992:

Socialdemokratiet fremlægger en handlingsplan for nedbringelse af ventetiden på hospitaler.

Gennemførelse af uddannelses- og børnepasningsorlov i op til 1/2 år og med støtte svarende til 80 pct. af dagpengesatsen.

Venstre ønsker 800 kroners egenbetaling til medicin genindført.

LO fremlægger en handlingsplan mod udstødning.

Socialkommissionen fremlægger sin 2. rapport "Arbejde og velfærd". LO kritiserer den for at vælge socialpolitiske løsninger på arbejdsmarkedsmæssige problemer.

Yderligere stramning af reglerne for modtagelse af efterløn: 20 års medlemskab af en a-kasse indenfor 25 år (jf. 1980). I 1999 strammes yderligere: 25 år indenfor 30 år.

1993:

Den socialdemokratiske regering supplerer uddannelses- og børnepasningsorloven (jf. 1992) med en sabbatorlov, fra 1994. Uddannelsesorloven forlænges til 1 år og der gives støtte svarende til 100 pct. af dagpengesatsen. Sabbatorloven kan også gives i op til 1 år med en støtte svarende til på 70 pct. af dagpengesatsen.

De europæiske arbejdsgivere organisation, UNICE modsætter sig realisering af EU's "sociale dimension".

LO's udvalg vedrørende familie-, social- og ligestillingspolitik slår til lyd for særlige sociale kapitler i overenskomsterne.

Socialdemokratiet iværksætter en kampagne mod udstødning.

1996:

LO kritiserer udkastet til en revision af Bistandsloven bl.a. for, at egenansvarsbegrebet anvendes overordnet, at privatfilantropien prioriteres for højt og for at aktivering fremstår som det eneste tilbud om social bistand. LO foreslår et udvalg herom nedsat. Det afvises af regeringen.

LO iværksætter 18 DR tv-udsendelser under mottoet: "Gå i flæsket på velfærdsstaten".

Stiftelsesår for de større forbund

1885-1981

1885:

Skomagerforbundet. Snedkerforbundet. Væver(Tekstilarbejder)forbundet.

1887:

Murerforbundet. Skrædderforbundet. Smede- og Maskinarbejderforbundet.

1890:

Blikkenslagerforbundet. Tømrerforbundet. Malerforbundet.

1894:

Gartnerforbundet.

1895:

Bogbinderforbundet. Litografforbundet. Slagteriarbejderforbundet.
Træindustriarbejderforbundet.

1897:

Arbejdsmandsforbundet. Sømandsforbundet.

1898:

De samvirkende Fagforbund, LO.

1899:

Jernbaneforbundet.

1900:

Handels- og Kontorarbejderforbundet.

1901:

Kvindeligt Arbejderforbund.

1903:

Typografforbundet.

1904:

EI-Forbundet. Husassistenternes Forbund/Husligt Arbejder Forbund.

1908:

Postforbundet.

1909:

Telefonarbejderforbundet.

1915:

Landarbejderforbundet.

1919:

Teknisk Landsforbund. Frisørforbundet.

1959:

Hærens Konstabel- og Korporalforening.

1974:

Pædagogisk Medhjælperforbund

1981:

Socialpædagogernes Landsforbund

2005:

Fagligt Fælles Forbund, i daglig tale kaldet 3F, blev dannet 1. januar 2005 ved en fusion af Kvindeligt Arbejderforbund og Specialarbejderforbundet i Danmark, og har ca. 381.000 medlemmer.